Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای بسا ابلیس آدم روکه هست
پس به هر دستی نباید داد دست

لارنس

یا د افغانستان پیر کرم شاه

د یوه انګرېز له نظره

PROPERTY OF
ARIC
Established
1988

پښتو ژباړونکی: نجیب "کندهاري"

(c) ketabton.com: The Digital Library

PROPERTY OF ACKU

د کتاب ځانګړتیاوې

د کتاب نوم:	لارنس
مؤلف په انګریزي ژبه:	ایډوارډ راینس
ژباړونکی په اردو ژبه:	قاضي مشیرالدین
ژباړنکی په پښتو ژبه:	عبدالقدوس نجیب کندهاری
د کمپیوټر چارې:	ذبیح الله "وردګ"
د کمپوز ځای:	میرزا خان او احمد زی کمپوزنګ سنټر ۲۰۸ نمبر کوټه. دوهم پوړ ګل حاجي پلازه یونیورسیټي روډ پېښور، پاکستان تلیفون نمبر ۸۵۳۵۴۹
د چاپ ځای:	د ساپي د پښتو څېړنو او پراختیا مرکز
د چاپ کال:	۱۳۸۲
د چاپ شمېره:	(۵۰۰) پنځه سوه ټوکه
د پښتو ژباړې نېټه:	۲۳ جوزا ۱۳۳۹ هـ ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

اعوذ برب الناس، ملك الناس، اله الناس من شر الوسواس الخناس الذی یوسوس فی صدور الناس من الجنته و الناس.

(آمین)

PROPERTY OF ACKU
11691

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ برخه

د پښتو ژبا ړونکي

سریزه

دا کتاب ما د وطن دوستۍ د جذباتو د ژوندي کېدو په ملحوظ سره له اردو څخه ترجمه کړ او لوی غرض مې داؤ چې پښتانه ورونه د استعمارچیانو په تګیو خبر شي او وپوهیږي چې دوی په څه چل ول سره د ویدو قومو پر اوږو باندې د مریی توب جوغونه ږدي کله ځانونه ورتېرونې خوا خوږي کړي او کله یې دوړو په څېر سره د مادیاتو په خوږو تېر باسي له نفاق او یو د بل له بدبینیو څخه یې په بېلو بېلو صورتو استفادې کوي تور تکم و سپین ته متجددو قدامت پسنده ته غریب و بډای ته شعیه وسني ته. غلجي و دراني ته. مشروکشر ته داسې بد او منفور په نظر ورولي چې بیا یې اتفاق په هېڅ سره امکان نه لري دوی نه غواړي چې د خلکو زنګ وهلی فکرو نه دې د علم او پوهنې په صیقل سره رانه شي یا دې د آزادۍ غوښتلو احساسات وده په کې وکړي ولې چې په دې سره یې د سیاست منحوسه پرده څیرېږي او دا د استعماریت تود بازار یې پر یوه مخ سوړوالی پیدا کوي مقصد دا دی چې د وطن خواهو او روشن فکرو مخونه هروخت د دوی په بېرحمانه څپېړو سره شنه شوي او هغه زحمتونه یې پر راوستلي دي چې بیان یې دلته نه

کیږي او ځانته فصلو باب غواړي ایا تاسې ته دا نه ده معلومه چې د برطانیې د استعمار چې دولت جاسوسانو به څو عمر د مخه خلك په اسلامي دولتو کې د پیرانو یا ملایانو په بڼه سره تېرایستله؟ او یا په هند کې په پنډتان او په تبت کې په لایلاماکان نه شوه؟

په دغو ټګېو سره به یې خپل مقصدونه تر سره کوله او زیار به یې یوست چې خلك د مذهب او یا قومیت په تعصب سره وجنګوي کرنیل لارنس چې تاسې به یې په دغه کتاب کې سرګذشت په تفصیل سره ولولئ یو له دې ډول ملعونانو څخه و چې د انګلستان د دولت ګټو د ساتنې په لار کې یې د لوکو بې ګاهو انسانانو وینې د اوبو په شان سره وبهولې په عربستان کې یې د ترکانو او عربو په میانځ کې انقلاب جوړ کړ. د افغانستان سرحدي سیمو ته د فساد بر پایه کولو په غرض راغی د هند مسلمانان او هندوان یې د تعصب په اور کې مکوټ کړه په ترکیه، روسیه، چین او جرمني کې به یې کله په اصلي صورت سره او کله به نقلي صورت سره پټ پټ تحرکونه کول.

ښتنو ته په کار دي چې د ملعون لارنس د جاسوسی ګذارشات په غور ولولئ او له هغه څخه پاینات واخلئ.

لارنس

د آکسفورډ د ښار د کوم عالي پوهنځي د لوبو ډاګ دی هلکان ټول په بازيو بوخت ليدل کيږي چيغو او هی هی يې ټوله فضاء پر سر اخيستې ده هلته ليرې يو ډنګر هلك د دېوال سره کتاب مخې ته نيولی ولاړ دی په ډېر دقت او بشپړه توجه سره مطالعه کوي د کتاب شيرينو قصو او رنګينو ادبي عباراتو هومره خوندور کړي دي چې سره له دونی کړپو کړو په اوهی. هيه يې حواص وبلې خواته نه ګرزي ده نه يوازې نن بلکه هر وخت يې د خپل لوړ مقصد او نيك هدف (علم) په لار کې د نړۍ ټوله خوندونه. خوښي و ښادي پرې ايښې دي ېبله اړې او مجبورېدلو څخه نه له چاسره ګرزي او نه کار لري تل يې دا عبارت د خولې ورد دی چې (د مقصد معشوقه ېبله جګر خونيو او زياتو ربړواو کړاو څخه چا ته په لاس نه ورځي)

د هومري ټينګې ارادې لرونکی انسان به په دونی کوچني والي کې ډېر کم پيدا کيږي چې د ټولګي والو د کتاب د چينجي د نوم ايښودلو او يا نورو الفاظو په اورېدلو سره يې ارادې ته هيڅ تزلزل نه پيښيږي بلکه په جواب کې يې وايي عزيزانو د مقصد تر رسېدو او د علم تر تحصيل لاېله خوښې او ساعت تېرې شته؟ راشئ چې اوس زحمتونه وګالو کړاو او ربړوته ځانونه ورکړو هر وخت چې مو د علم و عرفان مزل په خېرو عافيت سره طی کړ بيا به نو خوښې کوو خاندوبه او د نړۍ له هر ډول خوندو څخه به

خوند اخلو دی هلك چې له کوچنيوالي څخه يې د کنجکاوۍ څېړنې او حکيمانه افکارو پوخ حس درلودې تاسې به يې نه پېژنئ ښه يې وپېژنئ دا د انګلستان هغه صالح بچې او رښتين خدمتګار (لارنس) دی چې د وطن د ګمارل شوي خدمت په لار کې يې څو واره د دار رسۍ و غاړې ته لوېدلې او د افريقې په وچو بيابانونو کې په شواروزو شوم ګرزېدلی دي مګر سره له هومره زخمتو يې د استعماري پلانو د بشپړولو په لار کې اراده نه ده سسته شوې او نه څه تشويش ځنې ښکاره شوي دي.

د ده د پشپړ تدبير او کاملې جاسوسۍ اثرئ چې د شرق خصوصاً د عربي ممالکو په غاړه کې يې د مريې توب پنډه کړې واچوله او هسې کارونه يې وکړه چې يو منظم جرار فوځ سره د عصري وسلو له لرلو د هغو له کولو څخه عاجزه وُ.

يو څوك چې له وړکينې څخه په عياشيو روږدنه وي او تر خبرو عمل ته ترجيح ورکوي و هغه ته ولې هر رنګه سخت کارونه اسانه ونه ايسيږي؟ بدبختي يوازې د لټانو پرکور مسلطه شوې ده د ننګ مېړونه او د عمل خاوندان له دې رنځه څخه پاخه دي.

دې زمونږ انګليسانو د افتخار تومنې (سرتامسن لارنس ايډورډ) د جاسوسۍ تر تعليم دمخه له قديمو آثارو او تاريخي رواياتو سره زياته مينه درلوده د متعلمۍ په زمانه کې به د وزګارېدلو په وخت کې پر بايسکېل باندې سپور سره له کمرې پر زړو کلاؤ او کليساو باندې ګرزېدئ عکسونه به يې اخيستله تاريخي روايتونه په يې دهر چا له خولې څخه غونډوله په بغل

ځولی کې به یې همېشه غیر د زړو کلاو او ورانو ښارو له عکسو څخه بل شی نه میندل کېدې د ده معلومات د تاریخ په خصوص کې هومره موثق ګرزېدلی وه چې دا کاډیمیو استادانو په استسنا د په کاوه او د درس په ضمن کې یې د مثال په توګه سره را وړله هر وخت چې به یې د کومې واقعي څرك پیدا کړنه یې پرېښودله څو د هغې په متعلق یې خپل معلومات نه وای بشپړ کړي د څرك ایستو او څېړلو ماده یې په دې اندازه سره قوي وه چې غیر له تارېخه څخه یې د نورو شیانو د شروع ختم او پېښېدلو د علت په ښاو خوا کې هم معلومات لاس ته راوست یوه ورځ دا د علم مین پخپل اطاق کې په علمي تحقیقاتو بوخت و چې ناڅاپه یې یو شمېر تولګي وال د مکتب د اداري له طرفه څخه ګمارل شوي راغله او دی یې زجراً د لوبو د ډګر تګ ته مجبوره کړ که څه هم ده خوار ډېر عذرونه ورته وکړل او راز رزاز پلمې یې ورته وتراشلې مګر کومه نتیجه یې ونه ښندله پس له دې څخه به په هره ورځ په حورامات زړه سره صرف د مکتب د اداري د امر د تعمیل او احترام په ملحوظ د لوبو ډاګ ته تې او هلته به یې په کوم چم سره ځان دورې هیته ګوښه کاوه د خدای کړه وه یوه ورځ د لوبو په ترخ کې یوه شوخ هلك نابېره داسې سخت پورې واهه چه راسته پښه یې په ورانه کې غوټه ما ته شوه دې ناوړې پېښې یې وجود هومره ضررمن کړ چې بیا یې بدن پر مخ وده ونه کړه.

مقصد دا دی چې پس له روغتیا څخه رسماً له سپورټ معاف شوي دي معافېدو سره له معیوبی پرده باندې د اختر ورځ جوړ کړه هره ورځ به پس له لوسته څخه په خلاصه پښه سره د قدیمي آثارو د تحقیق او میندلو په غرض سره نابلدو ځایوته تې څو یوه ورځ یې د دغو تحقیقاتو په ترڅ کې د آکسفورډ د ښار یوه ډېره زړه نقشه ومیندله چې په هغه کې د پوښلي ویالې ځرك وُ چې و(پالي) پله ته تیژدې د برېښنا د کارخانې تر شابهېدله او ده ګاهي نه وه لېدلې دې ویالې ده ته یو نوی مضمون پیدا کړ په دا سبا ډېر وختې د یو شمېر نورو پوهنځو له زده کړیانو سره د نوموړې کار خانې شا ته ورغئ هغه یې د سیند پر غاړه باندې پرېښودله او د ازړه و رمېړه په یوازې سرسره په یوه وړه بېړۍ کې سپور شو د سپرېدو په ترڅ کې به هغو کټ پرخندله او یو له بله به یې سره ویله دا سودایی بیا وګورئ چې وڅه ناشودو ته یې فکر شوی دی مګر دی د عزم او ثبات قهرمان د دوی و هغو نیښ د ارو ویناوُ ته څه اهمیت ورنکړ او نه یې پخې ارادې کوم تزلزل پیدا کړ په خورا اطمېنان او ډاډینه سره د خپل مقصدو لور ته رهي شو په لومړي سر کې دا خیال وُ چې له دغه مخامخ لارې څخه به د (پالی پله) وسرته ورسیږم مګر د اوپو باډاسکو او څپو یې بېړۍ سیده په پوښلي سوپ ننه ایستله او له نظره غایب شو چې دې غایبېدو یې په ننداره کوونکو کې یو عالم اضطراب او پرېشاني پیدا کړه مګر ده خپلو معنویاتو ته هیڅ تغیر ورنکړو هم هغسې یې د پخوا په څېر سره د کښتی

پرونه ښورول په دې تياره تونل کې چې د لاس ګوتې نه معلومېدلې او له پورته خوا څخه غير د ترامو له دربې او د موټرانو له بغهاري بل شى نه اورېدل کېدې زمونږ دا وړوکې پهلوان تقريباً دوه ساعته د اوبو له باډاسکو او څپو سره په کشماکش بوخت وُ خو په پاى کې يې له لرې څخه يوه خفيفه رڼا تر سترګو شوه څو دقيقې لا نه وې تېرې شوې چې سمدستي بېړۍ د "پالي پله" د ابلې خواته له سوپه څخه راووتله او نيژدې وساحل ته په ډېره کرارۍ سره تکيه شوه په دې وخت کې يې يوه نجلۍ وليدله چې دورې هيسته يې لامبو کوله او تر څينو پورته يې ټولګي وال په ډېره وارخطايي سره هم هغسې ولاړ تر سترګو شوه چې د بېړۍ د غائبېدو له زمانې څخه يې بيا تر دې وخته پورې د ده انتظار يوست او په ډېره بې تابۍ سره به يې په سوو کړو کې يو د بله سره ويله چې زمونږ ګران ملګري "لارنس" په پوښلي ويا له ننوتي څينو يې بيا د دغې حادثې پېښېدل د سرتمبګۍ او ناپوهې موجبه بلله څو هغه و چه د دې انتظار او يو عالم حيرت په ترخ کې يې ناڅاپه سترګې پرده ولګېدلې او هر ويه يې له خپلو کړو وينا وُ څخه خجالت وخوړ فوراً يې ورالا کړه او په ډېر اخلاص و محبت سره يې له بېړۍ څخه راکښته کړ ټولو ملګرو او بيګانګانو د خپل عطوفت په غيږ کې ټينګ ونيوى او استقبال يې څرنګه چې ورسره ښائيدئ پر ځاى شو وروسته تر دې نو هر يو د ټوکو او خوش طبعي په صورت سره پوښتنې ځنې شروع کړې يوله دوى څخه ورته ويله:

"گومان کومه چې په دې خطرناکه حادثه او تهلکه کې دې د ځان زړورتوب آزمویه"

لارنس د ده دې چې موردې او نامعقولې پوښتنې ډېر وخندا وه په ځواب کې یې د ورته وویله ښاغلیه! زمادې جزئي کارولي ته په دومره زیات حیرت کې واچولې؟ آیا ستاهمت دونه لږدی چې داسې ناچیزه کارته لاهم د تعجب او حیرانۍ په سترګه سره ګورې زما د زړه په سنجول سوو نقشو کې خو داسې وړې وړې واقعې کوم قدر نه لري هغه وخت به زما د افتخار او ویاړنې ورځ وي چې د وطن د چوپړ په لار کې مې یاوینې تویې شي او یا د بریالیتوب بختور نښان مې پر تټر وتومبل شي". وروسته تر دې که څه هم په ښوونځي کې د ده کلونه، کلونه تېر شوه مګر د هم صنفانو له شوخیو او ځورولو څخه ونه ژغورل شو و مطالعې ته به یې نه پرېښودی او کله چې به د کوم مقصد پر لور رهي کېده توکې به یې پر کولې او د (کتاب د چینجي) تحقیر آمېزه نارې به یې پسې وهلې خو سره له دومره سختیو او اهانتو یې د خپل هدف مزل په ډېره سرړه سینه سره تېره وله. کوم وخت چې به دوې یا درې ورځې پرله پسې رختې پېښه شوه او یا به د عمومي تعطیل موقع راغله نو به یې د برطانیې یا فرانسې ولیرو، لیرو علاقو ته د علمي سیر په غرض سفر کاوه هلته به یې د مهمو شیانو او د لیدلو وړ ځایو په متعلق نوټونه ترتیبول او له هر چا څخه به یې د خپل معلومات د پراخوالي په ملحوظ پوښتنې کولې.

د انګلستان د ارشتین زوی (چې زه یې د وړکتوب په مصغر نوم سره یادوم) او زما مات قلم د ده د بشپړې سوانح لیکلو عزم کړی دی زمونږ له هغو لوړو شخصیتو څخه دی چې محبوبیت یې نه یوازې د نارینه ؤ او بلکه د ښځو او وړوکو په زړو کې لا هم شته هغه د مکتب هلکانو چې دی یې مضحکه ګرزولی ؤ اوس یې تر قدمو لاندې سترګې ږدي او د کتاب د چینجي د نامه په عوض کې یې د صالح بچي او سیاسي لوی قهرمان په نامه سره یادوي ولې به یې نه یادوي خو د وطن د عشق په لار کې یې عملي امتحانونه ورکړه او هغه زحمتونه یې وګالل چې د سست عنصرو انسانانو په وس نه دي پوره دا زمونږ د سترګو تور لارنس د تعلیم د زمانې په آخر کې د (جنیر) کالج د ټولو زده کړیانو د توجه مرکز ګرزېدلی او د اکثرو به د مطالعې د سرګرمی او اخلاقي وضعیت له خاطره غبطه په کېدله د بائیسکیل په سپرلو کې خو د ډېرو ګرزېدو په نسبت سره په پای کې دومره ماهر شو چې د کالج د سپورتي ټولنې له طرفه څخه د (ستر ممبر) لقب ورکړ شو. ده د خلکو له نظره نابغه او د صبر و حوصلې غره په پای کې د عوامو او خواصو توجه ځانته داسې جلب کړه چې په کورو، دکانو، کافیو او حتی کالجو کی به یې پرژوندانه باندې تبصرې کېدلې او هر چا به ویل (قوي امید شته چې دا وچ دنګر هلك دې یوه ورځ نه یوه ورځ د نړۍ له لوړو شخصیتو او وتلو وګړو څخه شي)

دې هغه سړی وځ چې د خپلو وسیعو معلوماتو په زور یې لومړنۍ مقاله د شام او فلسطین د هغو زړو کلاوؤ په باره کې ولیکله چې د مسیحي مجاهدینو له طرفه ورانې شوې وې که څه هم د ده دا مقاله د انګلستان د ټولو علیمي ټولنو خوښه او بېل. بېل تقریظونه پر ولیکل سوه مګر دی پر دې عقیده بانديې وُ چې تر هغو پورې مې معلومات په دې باره کې د ډاډينې وړ نه دي تر څو چې پخپلو سترګو یې له نیږدې څخه ونه وینمه یعني په دې کې د ده لوپه غایه او مقصد دا وُ چې د نوموړو مځکو د اوسېدونکو روحیات او د معشیت طرز هم ځانته بشپړ معلوم کړي چې بیا به په بله پلا کې خپل مجوز پلانونه هلته بنه عملي کړای شي نو د همدغه منظر په اساس په (۱۹۰۹) عیسوي سنه کې د شل کلنۍ توب په عمر د شام د شمالي علاقو په سفر روان شو او د عیسوي مجاهدینو د تګ لارې تعقیب کړه.

د دې کتاب بناغلی ویونکی به ګومان کوي چې زمونږ دې محترم سیاح به څومره ډېرې پیښې له ځانه سره د همدې مقصد د ورانديې بیولو په غرض اخیستې وې حال دا چې داسې نده غیر له هغو سلو پونډو چې له آکسفورډ څخه بیا تر بېروت پورې پر کرایه ځینې ولاړه بل شی یې په جیب کې وجود نه درلود پس نه بېروت څخه یې د پیسو د نه لرلو له جهته د شام او فلسطین ټوله مځکه پیاده طی کړې د خوراك پیدا کولو وسیله یې ورځنې مزدوري او یا د پربندو عربو میلمه پالنه وه مګر کله چې

بیا خپلې پاکې خاورې (انګلستان) تـه راستونېدې خـورا ډېر مبلغ ورڅخه موجود وُ دې لنډ سفر یې تقریباً درې میاشتې وخت ونیو لـه فلسطین څخه نیولی بیـا تـر قدیمي او ډینسیې پورې چې اوس د حیفا پـه نامـه سره یادېږي وګرزېده او تـر یوې اندازې پورې یې د خپلو معلوماتو او تحقیقاتو لمن ارته کړه.

د دې بریالي سفر تـر بشپړېدو وروسته یې خپل متفرق نوټونه مرتب او له همدې لارې یې د مسیحي جګړونو وشهرت تـه یو پـه زړه پورې تفصیل ورکړ دا مسیحي میړونه چې پـه دې ځای کې یې ذکر راغی زمونږ. هغـه زړور ورونه وو چې د مذهب او هېواد د پت خوندي ګولو په غرض یې خپل کورونه پرېښي هلته لیرې په ایشا کې یـې لـه مسلمانانو سره سخت جنګونـه وکـړل دا جنګونه نه یوازې له دغه وخته څخه بلکې درې سوه کاله د مخه لا جاري وه چې بیانونه یې په تاریخ کې واضح لیکل شوي دي او زما نور تفصیل ته حاجت نه لري هغه شی چې زمونږ زړونه یې ډېر رازخمي کړي او انتقام اخیتو ته یې اړئیتسلی یو د اسلامي لښکرو بې رحمانه یرغلونه او بد سلوکی دې مونږ د ښځو د بې ناموسولو او یاد دوی د نورو بربریانـه او ځناورانه وضعیتو لـه کولو څخه نه یو متاثر شوي بلکې هغه شی چې زمونږ زړونـه یې رازخمي کـړي او سـترګې یـې راوښلنـې کـړي دي د مقدسـو کلیساو نړول او د هغو پر ځای باندې مسجدونه ودانول دي.

د غو هېوادو چه دلته يې لنډ تذکر و شو يو وخت د مسيحي مجاهدينو صليبي فخرو شرف ځانته حاصل کړي وُ مګر د لارنس د سفر په زمانه کې د ترکانو هلالي جنډې پر رپېدله.
اوس غواړم چې بېرته په اصلي مطلب پېل وکړم او د دې پرديس ګرزندوي د دې سفر پر خواريو او زحمتو باندې چې د انګلستان د اجتماعي چوپړ په لار کې يې متحمل شو څه نا څه رڼا واچوم.
ده په دې پلا کې خورا ډېر تکليفونه وګالل او له زښتو ډېرو عجائيبو سره مخامخ شو چې پوره بيان يې زه په دې وړوکي کتاب کې نشم کولای خو سره له هغه به يې په لنډ صورت سره څه تذکر ستاسې حضورته عرض کړم. د مخه وليکل شوه چې لارنس د (خلبيې) د آثارو د څرك ايستلو او نورو تاريخي معلوماتو په غرض سره سمې لارې پرې ايښې د وچورينګو او سيوځوونکو بيابانو پر لور روان وُ تر څو چې وروسته تر ډېرو لوړو تندو او پښو تڼاکيو د سينون (Sahyouyahyoun) و کلاته ورسيدې دلته يې نور خپل ټوله نوټونه له مشاهدوي معلوماتو سره مقايسه کړل او څه نور اضافه توب چې په کې ممکن او درج يې کړ د "سينون" د کلاتر کتلو وروسته د (سينټ پال) د زمانې له کنډوالو سره مخامخ شو دا کنډوالې زمونږ د زړورو مجاهدينو د جلادت او زړورتوب يا د کارونه دي که څه هم اوس له دوی څخه غير له څو زړو کنډو کپرو دېوالو څخه نور څه نه دي پاتې اما د مجدو عظمت خاطرې يې زمونږ په زړو او يا د تاريخ په پاڼو کې محفوظې دي دا منمه چې

غلیمانو به مو په هر ځای کې ودان ښارونه له مځکې سر سم کړي وي او له وجوده څخه به یې د خپلو منجوسو ذهنیتو په مقتضا سره پر مخ سترګې پوټوي اما د زړونو لیکنه او د حق بینو مرتبت یا داشتو نه خو نشي محوه کولای یو وار خو دې هغه زمانه وړیه یاد کړي چې زمونږ عیسویانو زړورو ښځو او له کاره لوېدلو زړو د تینګ عزم او مېړانې په قوت سره و دوی ته داسې ماته ورکړه چې د ټولې دنیا په تاریخ کې ساري نه لري آیا د (رچارډ) د تورې هیبت او د مسیحي توریالیو لښکرو د یرغلو وېره د دوی له زړو څخه وتلې ده چې اوس یې د تاریخي عمراني آثارو نړولو ته ملا تړلې او خپل د انتقام اور په دې سره وژني.

نو اې زمونږ استاځي لارنسه! و دوی ته ووایه چې د انګلیسانو د ځلمیانو په رګو کې لاتر اوسه د صلیبي مجاهدینو تودې وینې په جریان کې دي بیا به په دې نیژدې ورځو کې خپل د تورې شرپ او د مېړانې جذبه در وښیي.

مطلب دا دی چې لارنس د نوموړي مخروبه ښار د تېر عظمت په یاد خورا ډېرې د افسوس او تاثر اوښکې تویې کړي او په خورا کوټلي زړه سره په داسې حال کې چې څه سوځونکې حماسي شعرونه یې وویله ځنې روان شو. وروسته تر څه ځکل تګ یې نورې زړې کندوالې و مخې ته راغلې چې په بېرحمانه ډول سره نړولې شوي او د لیدلو د توقف قابلې نه وې په دې ځای کې له یوه بدوی عربه سره چې څو وختنه د مخه یې ورسره لیدلي وه مصادف شو تاسې ته به معلومه وي چې د عربو بدوان د چا د

نمك خوردني او مېلمه پالنې ډېر پاس ساتي نو په همدې اساس سره يې کوم تعرض پرونه کړ او ځرکنده ځنې تېر شو.
اوس نو تاسې قضاوت وکړې چې په دغسې وچو بيابانو او سوځونکو ريګونو کې چې مرغه پر نشي وهلای ګرزېدل په لوی لاس د مرګ وخولې تـه ځان ورکول نه دي ! مګر د برطانيې دې باعزمه زوی او زړرو سرباز دا ټولې سختې او مشکلات د مقصد ميندلو په لار کې پر ځان يووړه ځو وروسته تـر زياتو ستونزو او کړاو بېرته د (عرفي وښارته ستون شو هلته يې لږ توقف وکړ بيا يې د فرات د سند ساحلي لار د عيسويانو د نورو آثارو او زړو کليسا و د ميندلو په ملحوظ سره واخيستله ولې چې له هغو سره د مسلمانانو په بې احترامېو او بربرانه سلوك د مخه غوړېدلي او زړه يې غمناك شوي وې.
اې زړورو عيسويانو!
هغه زمونږ وستاسې د زمرياليو پلرو په ناز جوړ شي عمارتونه اوس په داسې تاثر آوره حال سره نړېدلي دي چې د هر عيسوی يې په ليدو سره بايد اوښکې ونه دريږي نن ورځ يې اوسېدونکي يا غله او يـ په موقتي ډول سره عربي پونده دي هغه د پخوا شور ماشور او هی. هی: يې په سره سناسره تبديل شوی دی غير د باد له پوښکې د مرغانو له چونکي او يا د ځناوور سو ـه غړومبی ځحد بل شی نه په کې اورېدل کيږي.
پرديس لارنس او د انګلستان د احساس بچي د يو عالم تاثر په حال کې په هغو کې تلولی تلولی. دورې هيسته وګرزيدي او د.

تېر مجد و عظمت صحنې يې په غير مرئي صورت سره دې پلو او هغه پلو ته تر سترګو تېرې شوې بل د خپلو نيکه ګانو هغه زمانه ورپه ياد شوه چې په دغه ځای او فلسطين کې په ډېره مېړانه سره وجنګېدل د دوی کورنی د (والتر) په نامه سره يادېدله چې د انګلستان په تاريخ کې ښه نوم لري د هغو د پاك روح او تودو وينو برکت دی چې بيايې په کورنی کې داسې مېړه پيدا شو چې ټوله هېواد په وياړی او غليمان يې د ملي احساساتو او د ملت خواهي او وطندوستي و جذبې ته هك پك تللي دي.

کله چې دی په خير و عافيت سره وروسته تر يو لړ مشاهدو او علمي تطبيقاتو بريالي و هېواد ته راستون شو نو يې خپل ټول معلومات د مضمون په ډول سره مرتب او مردف کړ چې په علمي مجامعو کې د هغه ښه استقبال وشو او ديوويشت کلن زده کړې شاهکار بلل کېدای شوای حقيقتاً دغه متتبع زلمي د ځلورو کالو سفر په موده کې چې له هرې ګنټې سره يې مرګ ترلی سر بېره پر نورو صفتو باندې داسې حفريات او تحقيق په تاريخي موضوعاتو کې وکړه چې د دې فن ماهرانو او متخصصينو په نمر کلو نشوای کولای بل يې په عين حال کې د برتش موزيم دې ته مجبور کړه چې خپل د حن ... معلوماتو لمن د هغې خواته يسې اوږده کړي همدغه سبب و چې نوموړی انجمن ګمارل شوو غړو ته په لاربنودنه سره کولای شوای چې د هېتې ... زاړه آثار او عمارتونه چې د ريګو تر

کوټو لاندې شوي وو کشف او بشپړ حفريات په کې وکړي که څه هم د دغو آثارو او خرابو ځرك ځلوښيت کاله د مخه يوه لارور کې مسافر ايستلی ؤ مګر افتخار يې و ده ته راجع شو په (۱۹۱۰) عيسوي کې چې يوه ډله زلميان د حفرياتو او علمي سير په غرض سره و فلسطين ته تللی وه. کوم يو له هغو څخه د لارنس د ربړو او زحمتو تذکر و کوم دوست ته د ليك په ذريعې سره داسې کوي:

(مونږ په دغه وچ ريګ کې د نابلدۍ په حال کې له يوه لارنس نومي زلمي سره مخامخ شوو چې و تينګې ارادې او علمي سرګرميو ته مو يې ګوته په غاښ ونيوله د دې مځکې ګرميو او زحمتو پر ده باندې هيڅ تاثير نشواى کولاى.)

يو بل ځوان چې له لارنسه سره په دې سفر کې ملګري او د علمي تحقيقاتو يا حفرياتو مرستيال يې بلل کېدی و خپل وروړته چې ليك کې د دې سفر کوايف داسې بيانوي:

(د سفر زحمتونه مې د يوه لارنس نومي ځوان په انډيوالۍ سره پر مخ سپك شوي او يو عالم خوښې راته موجوده ده د دې ځوان د ذهانت او فهم تعريف زه پخپل مات قلم سره نشم درته ليکلای په خبرو کې يې يو عجيب سحر موجود دی چې هر ډول مخالف او نقيض تر تاثير لاندې ژر راوستلای شي.

لنډه دا چې پشاش تندې يې د يوه موفق سياسي او زړورتوب و تحمل يې د يوه مبارز سرباز نمايندګی کولای شي.)

د حفریاتو د زماني د اوږدوېدو له امله یې د نیژدو کلو له ترکانو او عربانو سره اشنایي پیدا شوه چې هغوی به پرده باندې دفصیحې عربی د ویلو له جهته څخه د دغې مځکې د اوسېدونکي عرب گومان کاوه او د تک و راتک سلسله یې سهاروبیگا د وزگارېدو په حین کې ورسره جاري وه د تعجب خبره خو لا دا ده چې د دې هومره ناستې ولاړی په زمانه کې یې پر دې مدبر سیاسي شخصیت باندې د یوه انگلیس گومان ونه کړای شو د هر یوه محبت تر دې اندازې پورې ورسره پیدا شوی وٸ چې بیله ده څخه به و عمومي مجلسو او ټولنو ته نه تلل وایې یوه ورځ د همدغه محبت له وجه څخه داسې ورته وویل شوه:

((زمونږ گرانه اشنایه ستا د دې وړوکي پړې و تحمل او استقامت ته خدای ږوټوله هك پك تللي یو رښتیا هم دا د عربو د هغو تودو وینو تاثیر دی چې ستا په رگو کې جریان لري))

د دوی دې وینا لارنس په بریتوٸ کې وخنداوه او په خورا جذابه لهجه سره یې ورته وویل:

(تاسې ولې زما ودې زحمتوته تعجب وړي یاست او د تحمل قوه مې ما فوق الطبیعته گڼي آیا تاسې نه پوهیږي چې په ژوند کې پر انسان باندې هرډول سرې او تودې راځي او دا تطور یو معمولي کار دی چې هیڅ د ویلو باید نه لري هغه چا ته باید د مېړانې او زړورتوب نسبت وشي چې له مرگه نه ویریږي او د مقصد میندلو په لار کې له هیڅ شي څخه ډډه ونه کړي)

تاسې ما په دې معمولي کار سره مه ستاياست هغه وخت به زه د ستاينې ور وبلل شم چې د يوه حقيقي وطندوسته په څېر سره وخپلې پاکې خاورې ته خدمت وکړم).

وايي د ده دې راشې درشې او اخلاقي سلوك له پونده و عربو او يا نورو ملکي وګړو سره په څوکسو مقصد په جرمني انجينرانو کې چې د دې منطقې د ريلوايي په سمولو سره مامور و د حسد اوربل کړ او برملاتي د مخالفت لار واخيستله مګر د باعزمه لارنس پر روحياتو باندې دې ناوړه وضعيت کومه اغېزه ونه کړه او نه يې په هدف کې کومه سکته ګي ورپېښه کړه په ډېر متانت او سړه سينه سره د مقصد پرلور روان وُ. سربېره پر دې به يې کله کله هغوی ته د دې بدلو په معاوضعه کې د حفرياتو را ايستلې ډېرې هم ورکولی او د بېکارې په وخت کې به يې د کار کومك هم ورسره کاوه په دې هومره موده کې يې نه چا د خواشينی اظهار واورېدي او نه يې کوم وخت په مسخرو کې د هغو يادونه ورته وکړه.

تاسې ته به معلومه وي چې پوهان او سياسي وګړي چې په ژوند کې لومړني حق ورته ثابت دی تل د خلکو و بدسلوکيو نه تېرونه سپر وي او د بديو په مقابل کې ښه سلوك ورسره کوي نو په همدې اساس سره زمونږ دې باتدبيره سياسي شخصيت چه د انګلستان په تاريخ کې يې نوم په زرين خط سره ليکلی دی.

خپلې روحيې او رويي ته د هغو په مقابل کې څه تغير ورنکړ يوه ورځ يې نوکر په داسې حال کې چې دی او ملګرې يې د توتو په

مرتبولو بوخت وو و اطاق ته وارخطا ور ننه ووت او د پولسیانو له راتګ څخه یې چې د دوی په نیولو او مراقبت سره مامور شوي و خبر کړه یوه ګړۍ وروسته یوه ټولګي وسله والو سپاهیانو د یوه ضابط تر مشرۍ لاندې په خورا بېړه سره یرغل پر راوړ او په ډېر عصبانیت سره یې تهدیداً و دوی ته داسې وویل:
(خبردار چې شور ونه خورئ کنه ګولۍ به مو تر ټټرو پورې ورې ووزي تاسې په کوم امر سره زمونږ د دولت قیمتي ډېرې پر جرمنیانو باندې وپلورلې او بل مو د حفریاتو په ترڅ کې وسیاسي فعالیتو ته ملاتړلې ده په ښې غوږېږې ونغوږي چې د ترکیې ویښ دولت دوست و دښمن ښه پېژني او د هر خارجي ناوړه حرکتونه تر پوره مراقبت لاندې نیولای شي)
د دوی دې بې منطقو ویناو پر لارنس باندې کوم تاثیرونه کړ او نه یې د ده په بشاش تندي کې د غمناکې ګونځې پیدا کړې په ډېره بې پروایي او متانت سره یې ورته وویل:
(د کوم سند له مخې تاسې د قیمتي تیږو خرڅلاو پرما باندې تاوانوي او یا مې د سیاسي فعالیت په جرم سره متهم بولې که ستاسې له قیمتي تیږو څخه مراد هغه بېکاره تیږې وي چې غیر د عمارتو له تعمیره څخه بل ارزش نه لري او مایي وړیا و دوی ته دوړنګ اجازه کړې ده بیله خبره بلله کیږي او زه یې د تردید د لیل نه لرمه) مطلب دا دی چې د ده د غو معقولو او مدللو د

لایلو د هغو بې تزبیو او سر تمبوو مراقبونو پر زړو باندې کوم تاثیرونه کړ او بالمقابل یې په ډېره بې شرمۍ سره ورته وویل:
(چې شه شیطانه دا خبرې ستا د جرم نوعیت نشي اړولای او نه داسې په پښو ترلې خره یو چې په دې پستو خبرو سره به مو خطاباسې دا د سلطان حکومت دی دلته زمریالی ترکان او ننګیالی عرب اوسیږي چې پلرو یې د یوه (الله اکبر) په غږ سره ستاسې د پلرو او نیکه ګانو زړونه له ګوګله ایستلي وو زمونږ د ښکلو زلمیانو د دیندارو زړو په رګو کې لا د تېر مجدو عظمت هغه تودې وینې جریان لري او د موږ قوت یې نه دی زایل شوي د ایوبي صلاح الدین د لښکرو زوږ او د ډزوطنین د دې ځای له جګو غرو او پراخو بیابانو څخه لاغوږو ته رسیږي او هر ساعت د وښتوب الهام را ته کوي نو په ټینګه سره و پوهیږي چې په دغو خړیو پوړیو سره مو نشي تیرایستلای او نه مونږ لره د دلایلو اورېدلو صلاحیت او موقع شته هلته د رښتیا میدان لره چې ورغلاست بیا هرڅه چې وایاست او هر دلیل چې پېشوي پیش یې کړئ.)
پسله دغو لاپو او خود نمایو څخه یې د انګلستان هغه صالح زوی (لارنس) سره له ملګري مخ دا مینه قوماندانی پر خوا روان کړ پرچارپېر باندې یې د پولیسو ګمارل شوي ټولګي په ډېر منظم صورت سره برچه پك روان وه د سیلانیانو له طرفه څخه به کله په تېرږو ویشتل کېدل او کله به یې ښکنځل او بدو رد ورته ویل خو سره له هغو نه اهانتو او انضباطي تکالیفو د دوی په

معنویاتو کې چاتزلزل محسوس نه کړ په ډېر متانت او وقار سره لکه څنګه چې د دې خاورې له زامنو سره ښائیدله روان وو د نوموړې قوماندانی په غولي کې د زیاتو خلکو غونډېدلو او یا د نورو پولیسي تر تیبو په نیولو سره دوی ته دا محسوسه کړه چې مسئله ډېره درنه ده او د چاره جوېې لپاره یې پلان جوړول په کار دي او بل د دې اداري د عمارت د دوهم پوړ په منځني اطاق کې یو سوربخون شین سترګی ځوان د دغې مقدمې د کار روایې لپاره هم منتظره ناست ښکاریدي چې د نوموړې موضوع مرتبې پاڼې به یې سره اړولی راړولي. د دوی په رسېدو سره له هرې خوا څخه زور پورته شو او هر ننداره کوونکی به یې د لیدلو لپاره ډکې وهلي پولیسو انضباط او مراقبت ته زیاته توجه وکړه او نور موظف کسان پر خپلو ځایو باندې تیارسئ ودرېدله پسله ۱۰ دقیقو څخه د چوپېدوزنګ ووهل شو او مجسترېټ د خپلې شخصي دوسيې پر کتلو پاڼو سربېره نورې پاڼې هم راوتلې چې په مخفف صورت سره په سره قلم اشارې ورته شوي وي وروسته د آرامی او سکون تر اطمینان یې فوراً په لوړ آواز سره د عمومي محضر په مخ کې د هغو په ویلو سره پیل وکړ او په پای کې یې د ثبوت چتې نتیجه هم پر اضافه کړه چې په هغه کې یې لارنس او ملګري مجرمان بللي او له صلاحیت لرونکي مقامه څخه یې د دوی لپاره د درنې سزا غوښتنه کړې وه دا یو عجیبه قانون دی چې د مجرم د قناعت ملحوظ کړت په کې نشته صرف د پولیسانو او یا مغرضو

جاسوسانو درواغو ته اهمیت ورکول کیږي او د دوی هره نظریه په هر مورد کې د ډاډني وړ او د عدالت قبوله ده.
سربېره پر دې قطعي نتیجې او بې ځایه تقاضا باندې (لارنس) د منطقي دلایلو په زور سره د تجدید نظر لپاره مقدمه لس ورځې ټال کړه او بل یې مجسټرېټ قانوناً مجبور کړ چې د معاملې تر فیصله کېدو پورې دې دوی د لویې جېلخانې په عوض کې د توقیف په کومه کوټه کې تر خراست لاندې ونیسي نو په همدې اساس سره یې په دې وخت کې کالي تلاشي شوه او هغه مرتب یا داشتونه چې د تندې په خولو او د مزلو. مزلو په ستړیاو سره یې لاس ته راوستلې ځنې واخیستل شوه که څه هم د وعده خلافو مامورینو له طرفه څخه یې د بېرته ورکړې ډاډ ورکول شو اما کومه فایده یې ونه کړه. تر دې کار وائیو وروسته یې نو دوی د توقیف و لور ته بوتلل او مامورین ډوډۍ خوړلوته ولاړ شوه په توقیف کې (لارنس) یوه ورځ د خبرو په ترخ کې و خپل ملګري ته وویل: په دنیا کې د سعادت تر مرګ بل مسعود شي نشته ګومان کومه چې ته به هم د دغې نظریې طرفدار یې؟ زما و ستا هدف خو صرف و انګلستان ته خدمت کول او د دغې پاکې خاورې عتلا ده نو د دې اعتلا د تامین په لار کې بند، وهلو، حتی و مرګ ته هم باید ځان ورکړو د خپلو ګرانو اولادو مالو او حتی سروباك ونه لرو. زه چې د خپلو نورو وړونو د خدمتو خاطرې او د مینې د محبت جذبې را په زړه کړم خدای دې له ډېره خجالته څخه کښېنته ګورم مګر سربېره پردې باندې ما

و تاته د ځانو په خلاصولو کې سعيه کول لازم دي ولې چې له يوې خوا څخه لوی، لوی کارونه را ته ګوري او د ګمارل شوي خدمت د پلانو يوه برخه لاوسرته نه ده رسېدلې او له بلې خوا څخه د ترکانو مرداري بنديخانې چې د خزندو او موذي حشرو له لاسه څخه خوك تېك نشي په کې کولای هغه جهنم دی چې ذکر يې د انجيل په مقدس کتاب کې لاته دی راغلی)

مطلب دا دی چې دنيولو په پنځمه ورځ يې غټ او کوچني مامورين د حکومت په عمومي سالون کې د محاکمه کولو په غرض سره غونډ شول مجسټريت د تحقيق او يا د اشتوپانی د دوې و مخې ته کښېنول شو ولې د ترکانو او عربو کينه کښنو سيلانيانو په ډېره بې تابی سره د هغوی د جزا د تعين انتظار کې (لارنس) او ملګری يې چې د جزا د اورېدو او يادنورو پوښتنو په غرض سره هلته راوستل شوي وو په يوه ګوښه کې د دوو ضابطانو تر مراقبت لاندې غلي ناست وو چې په ډېر حېرت سره يې د عدالت د سترو غړو د طفلانه وضعيت ننداره کوله کله به د حملې کولو د موقع په فکر کې ډوب شوه او کله به يې د هغوی و بې منطقو ويناوو ته غوږ ونيوئ خدای چې په دې وخت کې ناڅاپه د لوړو مامورينو په ميانځ کې پر ځينو اطلاعاتو باندې د نظريو مخالفت پيدا شو چې د ټولو حاضرينو فکرونه د هغو وخواته جلب شوه زمونږ دغو دووبې ګناهو شخصيتو دا موقع غنيمت وبلله او په يوه اتفاق سره يې د هغو توپنچو په ذريعه سره چې د دوی د خائينو ساتونکو له طرفه

څخه د پیسو په مقابل کې د مخه ورتهیه شوي وي یرغل پر
ورور چې تول یې وارخطا او سراسیمه کړه د تحقیق هغه مرتبې
پاتې یې سره څېرې ویرې او خپل شخصي یاداشتونه هریوه
وګوتو ته را وستله بیا یې نو په بېغمه زړه سره د پوهېدو تر ځایه
پورې ځانونه ورسول.
ای خوب ورو ترکانو او ناپوهو عربو ښه یې ونغوړې چې د
انګلستان د وګړو بریالیتوب یوازنی لاره د کار او عمل سره
عشق او علاقه ده زمونږ پوهان تر خبرو کارته ډېر اهمیت
ورکوي. او د هر چا د لیاقت اندازه په همدغه موازنه سره
معلومیږي (میجر سرهوبرټ یونګي) د شمالي رویشیاګورنر
لیکي چې په ۱۹۱۳ عیسوي سنه کې زه د ځینو تاریخي آثارو
د لیدلو په غرض سره د شام د دښتو پر لورې روان شوم هلته مې
له یوه تیټ ډنګر ځوان سره ملاقات وشو چې (لارنس) نومېده
نوموړي میجر خپل د یاددابنت په کتابچه کې دا هم لیکلي چې
دې زلمي په تاریخي موضوعاتو کې زښت ډېر معلومات
درلودي او ماته یې د دغې منطقي د زړو آثارو په باره کې ځینې
موثق یاداشتونه هم راکړه خور مجلس او ادبي خبرو یې زه داسې
جلب کړی وم چې د ریل د ټکس اخیستلو وخت را څخه تېر شو
او څو ورځې تر فرض کړو ورځو اضافه ورسره اندیوال شوم
خدای په رشتیا خوښېږي چې په دې وچه بېدیا کې د ده
محترمانه مېلمه پالنې او ښه سلوك د نړی تر هر ډول عالي
هوټلو و ماته د استرحت وسایل ښه مهیا کړي وو چې تر اوسه

پورې مې له خوا ؤ خاطره څخه نه دي وتلي بل يې په تاريخي زړو لوښو کې چې تقريباً څلو زره کاله پخوا جوړ شوي و دُ خوراکي موادو راته ترتيبول بېل مزيت درلود د کليوالو عربو په زړو کې يې محبوبيت هومره زيات ؤ چې هېڅ بيان يې نه کيږي د لباس، خبرو او نور معيشت د طرز له مخې څخه خو چا د يوه انګريز ګمان نشواى کولاى حتماً يې يو غربي نژاده زلمى باله حقيقتاً د يوه سياسي سړي لپاره همدغه رويه ډېره مناسبه ده ولې چې د مقصد ميندلو راز په کې نغښتې دى زما د دې سفر په وروستيو ورځو کې يې ورور له لندن څخه د ليدنګ لپاره هم راغى او پر يوه ښګينې باندې مې بله ښګنې زياته شوه يوه ورځ مې له هغه سره د جرمنيانو د معيشت پر طرز او نورو مسائلو باندې بحث کاوه دى د خپلو ليکنو په مرتبولو او پاکټويسى اخته و مګر سره له دې چې زمونږ پر خبرو باندې يې غوږ نيولې ؤ او کرار. کرار به يې په برېتو کې له ځانه سره خندله زمونږ دبحث په پاى کې چې يې ښه د موضوع عکس واخيستى او ټولې خبرې يې د خپل فکر په تله سره وتللې نو قلم يې کرار و دېواله ته تکيه کړ او مخ يې د خپلو نوټو له خوا څخه زمونږ وخوا ته راواړاوه په ډېر قهر سره يې په لوړ آواز وويل:

(آيا د دغو بېعقلانو په ناعاقبت انديشانه چټې حرکتو باندې ستاسې رغېدل د عقل او پوهې له مخې څخه کوم جواز لري؟ ما ته يې پرته له نورو ناوړو حرکتو له ليدلو او يا اورېدلو څخه دلته د بې غيرتى او نه سړيتوب وضعيت ښه معلوم شو کوم

وخت چې يې زما ښه ګذاره د دې ځای له خلګو سره ولیدله نو يې په زړو کې د حسد او زونه بل او په هره ممکنه سعیه سره به يې د ترکانو یا عربو ښه نیت له ما څخه بلې خوا ته اړاوه کله به يې جاسوسي او کله به يې غل و چم بازور ته معرفي کولم دی ناپوهانو که له انسانیت او سړیتوب څخه څه برخه درلود ای او یا د عقل په موازنه سره يې هر شی تللای نو به يې د هر اخلاقي وضعیت اوښې ګذاري قدر کولای او په تعصبو او نفسي خواهشو پسې به نه تللای اوس نو تاسې لطفاً قضاوت وکړئ چې آیا د دوی د اروبه د بحث وړ ده او سړی لره دا مناسبه ده چې خپل دماغ دې خوشي په هغه سره خراب او طلايي وخت دی پرضایع کړی؟

پرته له دې څخه تر دې اندازې پورې بیرندوکې او بزدل و چه زما د کار د سورنګ پرمیل باندې به يې د توپ یا توپك او د پاروتو پرنبکی باند به يې د دستي بم ګمان کاوه همدغه سبب و چې برلن ته يې د حفظ ماتقدم له مخې څخه ځو واره لاندنی تلګرام په دې مورد کې مکرر مخابره کړ:

برلن..............

زمونږ د کار ځای ته نیژدې یو انګریز ژلمي د تاریخي اثارو د پلټنې په پلمه راغلی دی چه په ظاهره خفریات کوي مګر په باطن کې سیاسي مرامونه لري له حرکتو څخه يې یوه احتمالي خطره محسوسیږي ستاسې مفاهمه د ترکیې له دولته سره په دې مورد کې ډېره ضروري ده (میجر سرهوبرټ) د خپلو یاداشتو په

بله برخه کې دا هم ليکي: چې د دغه ځوان په لاربښودنه سره زما معلومات د دې ځای د قديمو اثارو په مورد کې يو په دوه سوه د (هيتي) د ښار د زړو کتيبو ترجمو يې زما ذهن روڼ او په ډېرو مشکلاتو کې يې مرسته را سره وکړه پرته له دې صفتو ځخه يې په ښښان ويشتو کې هم ساری نه درلودی د وزګارېدو په وخت کې به يې د تفريح په ترڅ کې د ځګو غرو په لاښو او يادريګو په کوټو کې د ښښې ويشتلو چمونه را ښوول.

د امريکا د يوې عالي يو نيورستي زده کړيانو چې د عمومي رخصتی په زمانه کې د دې ځای د علمي سير په ترڅ کې زمونږ د دغه زحمت کښه وطن وال استقامت او ثبات وليد د حيرت ګوتې يې په غاښو کې ورته ونيولې او ښېلو ښېلو عکسو سره يې د امريکا د ګردو مجلومخونه ښکلي کړه يوه له هغو ځخه پخپل ليک کې و کوم دوست ته د ده تعريف داسې کړيدي:

((ښاغلی!

ما د مخه تر دې د انګرېزانو پروطن دوستۍ باندې اعتماد نه کاوه او زړورتوب یې یوه افسانه را ته ایسیدله مګر نن یې ثبوت د یوه لارنس نومي ځوان په واسطه سره راته وشو چې د تفصیل ګنجایش یې په دې وړوکې پاڼه کې نه کیږي کله چې بېرته درستون شم په دې مورد کې به په مفصل ډول سره تشریحات درکړم))

د هر سړي د فضیلت او شخصیت په باره کې باید د نورو قضاوت د ډاډینې وړ وبلل شي ولې چې د خپلو ستایل او یا قضاوت کول د طرفدارۍ جنبه لري دا دی تاسي ته معلومه دی چې د "لارنس) د وطن د محبت او معیشت د طرز په باره کې د نورو نظریې هومره ډېرې دې چې زما د اوړوکې کتاب یې نشي ځایولای خو سربېره پردې یې د اهمیت د زیاتېدو په ملحوظ سره په بعضو ځایو کې تذکر کړم. چې له یوې خوا څخه به مې چاوچا ته دا لیکنه مبالغه ونه ایسیږي او له بلې خوا څخه ګران وطن وال به هغه سره اشنا شي او د خپلو ښاغلو مېړونو قدر ور مغلوم شي ای د انګلستان برکتناکې خاورې او زمونږ د دې ګران مېړه د خاړپوڅو وطنه!

فخر کوه چې ستا په پاکه غېږ کې داسې ستر شخصیتونه روزل کیږي چې په هره موقع کې د غلیمانو د سترګو تېره اغزې او د سرو چنګکونه دې "لارنس" نومي زوی دې د اعتلا په لار کې څو واره د دارله رسۍ او د توپ له ګولۍ سره مخامخ شوی دی او د

شام و فلسطین په وچو رېګو او سوځوونکو بیابانو کې به یې ستا له محبته څخه بل قوت نه درلودې بله به یې د هرې تنګسې په وخت کې دا ویله چې د وطن د مور حق بیله د بنارګو له پرېکړې څخه په بل شي سره نه ادا کیږي وایې د هغو امریکایي زده کړیانو چې د مخه یې تذکر راغی له ده سره هومره محبت پیدا شوی و چې د ده په شیرینو خبرو او اخلاقي. علمي صحبت به کرت نه مړېدل مګر سره له دې چې به یې دی کله د کار په خبرنه دریشی او یا د پوونده و عربو په بدنمایه جامه کې ولید نو به یې یو د پله په غوږو کې څه سره ویل او له وضعیته څخه به یې خندا معلومېدله خو ده به و هغو کم تجربو حکیمانو ته چې د زمانې سړیاو تودې نه وې پرراغلې یا مخونه یې د وطن د خدمت په ګرزو نه وه ګرزن شوي هسې جواب ورکاوه.

((عزیزانو! زه دا کالي چې ستاسې په نظر کې کوم قدرنه لري د تاریخي افتخار په ملحوظ سره اغوندم. او د خپل مرام دوړاندې بېولو لومړنی ذریعه یې ګڼم که څه هم زما دښنو سترګو او طلایي وېښتانو د دې ځای عرب په اشتباه کې اچولې او هریو یې بېلې، بېلې تبصرې کوي مګر زه تاسې ته پوره ډاډ درکومه چې د شیرینو پستو خبرو او یا نورو پروپاګنډو له لارې یې غولول کوم د روند کارنه راته ایسي))

حقیقتا د عربو ساده وګړي چې غیر له وچو رېګو او سوځوونکو بیابانو څخه یې نور څه نه دي لیدلي ژرغولیږي او هر حساس قوم یې تر استعمار او استثمار لاندې ژر راوستلای شي همدغه

سبب و چې د لارنس سیاسي چالو او مغرضانه پروپاګنډو به ورځ په ورځ په دوی کې نفوذ کاوه او له ترکانو سره به یې مخالفت په زړو کې زیاتېدې بل د انګلستان نوم د ده په اثر سره د هر بدوی په زړه کې داسې نقش شوي و چې تا به ویل د نیژدې کلي یا (ګاوې) نوم یې دی په اختراعاتو یې هم تر یوې اندازې پورې خبر او د معیشت پر طرزو باندې یې هم پوره ږغېدلای شوای چا و چا ته به زما دا وینا مبالغه واېسي مګر تعجب دې نه کوي ځوك چې د پاخه فکر او ټینګې ارادې ځښتن وي کولای شي چې د کلو. کلو. تاریك دماغونه دی روڼ او حساس کړي.
د لارنس د زحمتو د استانو نه او د لوړو. تندو خاطرې زمونږ له زړو څخه نه وتلې دي او نه وزي له سارو انانو سره یې په میاشتو. میاشتو مزلو یا د پښو تناکو او چړاخو یې د انګلستان په تاریخ کې هغه د فخر او سرلوړې فصل و باب پرانیستلي دي چې هیڅ نظیر نه لري.
کله چې د حلب او د مشق و لورته په وظیفه سره مامور شو نو د هند د سوداګرو له کاروانو سره یې ځو شپې او ورځې پلې مزل وکړ دې کاروانو به قیمتي جواهرات او نفیس لباسونه له یوه ځایه وبل ځای ته نقلول په لار کې ده ته د روم د امپراطوریت د دې ځای د تېر مجدو عظمت خاطرې یو وار وربه زړه شي او د هغه وخت په زړو توکې یې د ازدحام او جم و جوش منظرې و سترګو ته جګې ودرېدی بیا یې سمدستي د مسلمانانو د یرغلو او فتوحاتو د استانو نه او خاطرته راغلل چې د موضوع د

تقاضا په مراعات سره نو اوس راشئ چې د هغو پر پخواني عروج او اوسني انحطاط باندې هم څه نا څه رڼا واچوو چېپه حقيقت سره يې ښه خبر شو دا عرب چې ما په ځو ځايو کې د جهالت نسبتونه ورته کړي دي يو وخت يې د عربي کتاب يعني (قران) په برکت او د حضرت محمد د حکيمانه ارشاداتو په اثر سره هومره ترقي کړې وه چې د امپراطوريت نغارې يې په اروپا کې ډنګېدلې او د انګلستان په څېر سره يې په هر ځای کې مستعمرې درلودې په علم او فن کې چه د ترقی مدار بلل کېږي هم پرمخ تللي په طب. رياضي. فلسفه او نورو علومو کې يې زمونږ و ستاسې ښکه ګانو شاګردان وو همدغه سبب دی چې د بعضو پوهانو اثار يې تراوسه پورې د نړی په مشهورو پوهنتونو کې ويل کېږي او يا د لويو ليکونکو د مولفاتو ماخذ دی لکه څنګه چې اوس د دوی زلميان د عالي تحصيل په غرض سره زمونږ هېواد ته راځي په هغه عصر کې به مونږ خپل زامن د دوی و مدارسو ته په همدغه غرض سره لېږله راشئ چې سربېره د دوی پر ظلمو او نا حقيو باندې چې له مونږ عيسويانو يا نورو قومو سره يې کړي دي پر دا اوسني پريشانه حال باندې يې د حسرت تودې اوښکې تويې کړو او له بې اتفاقيو څخه يې پند واخلو بې علمي دې ځان وخوږي او د بې اتفاقی.دې کور خراب شي هغه محترم عرب چې قيصر سرور ته تيټ کړی و او وخاقان يې له هيبته څخه رېږديدې نن ورځ د ناپوهی او انانيت له اثره څخه په څه فلاکت اخته دي هغو عادلو تولوا کانو يې چې د

رعیت له غمه څخه په شپو. شپو خوب نه درلودې یایې وینې زلمیان چې له مرګه څه کرتې نه بېرېدل نن ورځ څرنګه په دغو جابرو. جاه پرستو پاچاهانو سره تبدیل شوه چې د خپل شخصي مقصد په لار کې په سووواورته اچوي او یا یې هغه بې سنجشه زلمیان چې بېله نفسي خواهشو او عیشونو څخه بل کار نه لري لاس پخپل یوه لیك کې د دوی د پخواني عروج او د غه اوسني انحطاط پر عواملو باندې په لاندینو کرښو کې څه ښه په زړه پورې تبصره کړې ده.

((زما ښاغلیه وروره!

ستا د پوښتنې په غبرګون کې په لنډ ډول سره داسې لیکم: د عربو اوسنی حال د ډېر افسوس وړ دی بې اتفاقیو، ځان ځانیو. جا پرستیو او پیسه دوستې داسې ذلت ته رسولې دي چې بیان یې زه په دې واړه مکتوب کې نشم درته لیکلای که ژوند وفا وکړه او د سپارل شوي وظیفې له جنجاله څخه لږ څه فارغ شوم نو به په دې مورد کې د وطنوالو د استفادې لپاره یو ځانته مستند اثر ولیکم که څه هم د سیاسي تاریخ نورو لیکونکو په مجمل صورت سره دا موضوع تر څېړنې لاندې نیولې ده مګر زه یې د مشاهدې له مخې د پوره داد نې وړ نه بولم البته ته به زما په بېلتون ډېر خواشیني یې مه خواشینی کیږه ژر به موکه خدای کوله دیدن سره وشي زما دصحت له خوا پوره خاطر جمعه اوسه او پر ټولو نیږدې و لیرو دوستانو مې ډېر سلامونه وایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا لامر هدی د کلي دریمه کړدی
ستا ورو او د وطن خادم (لارنس)

* * *

مطلب دا دی چې د دې زحمت په سفر کې یې چې دمخه په لنډه صورت سره اشاره ورته وشوه د برې زړې کلاوې او د عیسویانو د افتخار خلې ولیدله چې زړه سختو مسلمانانو له خاورو سره برابر کړي او خپل د انتقام اورونه یې په مړه کړي وه. په دې کلاو کې به د یورپ د زلمیانو ارواحو پر غاصبو غلیمانو باندي نفرت وایه او له اوسني نسله څخه به یې د خپلو کسات اخیستو تقاضا کوله دا کینه کښنه عرب چې په هغه وخت کې یې د یورشلم ساتونکی په یوه یرغل سره برباد کړه نن ورځ د ترکو تر استعماري سلطې لاندې داسې راغلي دي چې هیڅ ښور نشي خوړلای د تیرو ظلمو او تیریو په بدله کې اوس د دوی د خپلو مسلمانانو له طرفه څخه هغه ظلمونه پرې کیږي چې زه یې پوره بیان نشم کولای نه یې حوك د دیني شرافت او حضرت رسول د قومیت پاس ساتي او نه یې د نبر مجدو عظمت لحاظ لري کور په کور یې د بدیو او بې اتفاقیو اور په کې بل کړي دي د شخصي گټې او جاه و جلال د لاس ته راوستلو په لار کې یو پربل باندې حملې کوي زه دا نه وایم چې ځینې مصلح او آزادي غوښتونکي خلك نشته په کې سته مگر ډیر محدود او بې ملاتړه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغې محدودې وطندوستي طبقي به زمونږ له وطن دوسته لارنس سره ډېره مينه درلوده اما د ترکانو له وهمه څخه يې پوره زړه نه شواى ورنيژدې کولاى. تاسې ته به معلومه وي چې نورو جاسوسانو يا سياحانو په وطني جامه کې د عربو ټولې مځکې تر پښنو کښېلې حتى تر مکې معظمې او مدينې منورې پورې رسېدلي دي مګر د خپلو کړو وړو او شکلو شباهت په لحاظ سره چا نه دي پېژندلي اما لارنس په هر ځاى کې سرو وهښتانو او شنو سترګو په بلا کې ايستلى او له مشکلاتو سره مصادف کړي دي که د ناطقې فصاحت او د پوهې چالاکى ورسره ملګري نه واى نو ډېر ژر به يې د دار رسۍ و غاړې ته لوېدلې او هومره لوړ خدمتونه به يې نه واى انجام کړي وايي سربېره پر دې باندې لا په بعضو وختو کې د ټوپکو ډزې پر شوې او د مرګ پتې توطيې يې ورته ترلې دي خو ده د پاخه تدبير او صبر او حوصلې په مرسته د هغو ژر حل کړي ا مخالفان يې د احسان په پڅه حربه سره داسې شرمولي دي چې بيا يې له ډېره خجالته څخه سترګې نه دي پورته کړي. پرته له دغو بيان شوو سياسي چالونو څخه يې فطرتي زړورتوب لکه څنګه چې له يوه عسکر سره ښايي هم در لودې د صليبي جنګو د تاريخ ژورې مطالعې هم له ده سره په دې لارکې کومک کړى او دا صلاحيت يې په کې ايښى و چې د زرو کالو مخ کې ژوند تصور په ښه صورت سره وکولاى شي.

هغه اثر چې وروسته تر راغبر ګېدو يې د عربې آثارو په نامه سره وليکي د آکسفورډ د کالج د استادانو له طرفه يې زښت ډېر قدر وشو او د عربي نړۍ د غونډيو. ښارونو. بيابانونو. او نورو نامعلومو ځايو د تفصيل له حيثه څخه يې يو عمومي مقبوليت هم پيدا کړ.

يو زده کوونکي وايي لارنس د خپلې وظيفې ترسرته رسولو وروسته چې بېرته هېواد ته راستون شو يو دوه عربي نژاده زلميان چې اوږده کميسونه يې اغوستي او اوږدې ږيرې يې درلودې له ځانه سره راوستله چې د شپې به له ده سره په اطاق کې يو ځاى بيديدل او د ورځې به زمونږ په کالج کې سات په تېرو. مګر روز نه عجب شي ده څو عمر پس دا زلميان د صحيح تربيت او ويښ ماحول له برکته څه د ګړندي موټر د انجنيرۍ په اصولو داسې پوه شول چې زمونږ پخو کسب کارانو به ګوتې په غاښ کې ورته نيولې وې يوه ورځ مويو له دوى څخه چې د سرکس د اوزګړي په نامه سره مو سوم و د وې نيژدې عجايب خانې ته بوتى هلته چې يې د خپل هېواد مهيب ځناوران وليدل نو يې د يو عالم تعجب او حيرانۍ په عالم کې وويل:

((دا حيوان خو غير له منتره او سحره څخه څوك په بل شي سره نشي نيولاى تاسې په څه چل سره ګير کړي او تر دې ځايه پورې مو راوستلې دي؟)) د ده پردې نامعقولې وينا باندې ټولو ته خندا ورغله يوه به د ټوکو په صورت سره يو راز او بل به بل راز ځواب ورکاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وا مو رویدل چې له دې ساده ګانو څخه زمونږ له روزلو سره پخپل وطن کې ځنې وحشي حرکتونه کېدل او د معيشت طرز په موئى ګاهې په سحر او ګاهي په ناوړتوب او بې تهذيبي سره تعبير اوه ښه يې ويلې دي چې فطري غريزه پر کسبي غريزه باندې غالبه ده او هر شی بېرته و خپل اصل ته رجوع کوي.

په ۱۹۱۳ عيسوي کال کې د مصر د حکومت د (سينيا) د فوځي نقشي حاصلولو د اصرار په اثر کرنيل نيوکامب د دې کار په انجامولو سره مامورشو او د ترکيې له حکومت څخه يې د ملك د پيمايش کولو اجازه وغوښته شوه مګر متاسفانه قبوله نه شوه دې مجبوره شو د قديمو آثارو د ليدلو په نامه سره يې يوه موقتي اجازه د ځينو سختو قيد او شرط په داخل کې حاصله کړه چې د لارنس په مرسته به بې په ظاهره تاريخي آثار مشاهده کول مګر په باطن کې يې خپله اصل وظيفه سرته رسوله ځو هغه و چې په ډېره لنډه موده کې يې د خپل زيار او زحمت په برکت سره داسې نقشه ترتيب کړه چې له اصلي نقشې څخه يې هېڅ فرق نه کېده د ده دا کار د دې فن د ماهرينو له طرفه څخه د ډېر تقدير وړ وبلل شو.

په ۱۹۱۴ عيسوي سنه کې چې لارنس اکسفورډ ته راغوښتل شوي و ناڅاپه د مصريانو او ترکانو په منځ کې د انګليسانو په تحريك سره جنګ ومښتي په دې وخت کې کرنيل نيوکامب د کومې وظيفې لپاره فرانسې ته تللي و او هغې ترتيب کړی نقشې يې د حرب وزارت ته پوره لارشودنه نشواى کولاى نو د

مجبوریت له مخې څخه ولارنس ته رجوع شوې او نظریه یې په دې لار کې وروسته تر هغه موثقه وبلله شوه.
کله چې د ده اهلیت او لیاقت د نوموړي وزارت لوړو مامورینو ته له هر حیثه څه د ډاډنې وړ ثابت شو نو یې د (سیکنډلفتینټ) عهدې ته جګ کړ مګر ده دا درنه وظیفه تر ځان لوړه ګڼله نو ځکه یې و خپل ورور ته په دې باره کې داسې ولیکل:

((ګرانه وروره!
ډېره درنه وظیفه په غاړه کې را لوېدلې ده چې د جسماني کمزروتیا او عدم لیاقت له حیثه څخه یې ترځان لوړه بولم دعا را ته کوه چې د خدای په توکّل او د حضرت مسیح د روحانیت په برکت سره یې تر عهدې ووزم

ستا ورور لارنس

((د حرب وزارت د نقشې ترتیبولو دفتر))

دا خو یوه منلې خبره ده چې فعال او باکفایته شخصیت په هر ځای کې د هم مسلکانو د سترګو خار وي او کوښښ کوي چې په یوه ذریعه د ذریعو یې بد نام کړي.
نو د همدغې کلیې په اساس سره دی له دغې وظیفې څخه موقتاً ایسته کړ شو او ببرته قاهرې ته د یوه پټ خدمت په سرته رسولو سره مامور شو

دی بې تمیزیو د ده ټینګ عزم ته هیڅ خلل ونه رساوه او نه کوم
نارضایت څنې ښکاره شو په ډېر فعالیت سره یې د دغه سپارل
شوی کار وسرته رسولو ته ټینګه ملا وتړله. زه دا منم چې له ده
سره په انګلستان یا قاهره کې د سترو خدمتو په موازنه سره
انصافانه کار ونه شو مګر د صحیح کرکتر او پاخه مسلك
څښتنان صرف د خدمت د انجامولو په عشق کې ډوب دي. د
چا د تقدیر یا نه تقدیر پروا نه لري.
د کمال شوي خدمت په سلسله کې پس له څو عمره څخه
وبصرې ته ولاړی او هلته له (مس کرتېروډېل) نومې جاسوسې
سره چې په ډېر زحمت او تکلیف یې ورځې او شپې تېرولې یو
ځای شو په زحمتو او تکلیفو زغملو کې پس له ده څخه دغه
ښځه د ډېر تقدیر وړ ده لکه څنګه چې دی یې پخپلو یاداشتو
کې هم ډېره ستایي او لیکي چې زما د دغه لنډ سفر شپې
ورځې له دغې مهربانې ښځې سره ډېرې ښې تېرې شوې خو
متاسفانه چې د حرب وزارت ژر د جنګ د ډاك د زخمیانو
ټولولو په نګرانی سره مامور کړم چې پس له څو ورځو څخه مې
د مړو د لاښودبدبوی او مکروبو له لاسه څخه صحت پر مخ
خراب شو خو سربېره پر دې مې له خدمته څخه ډډه ونه کړه او
د ترکانو د سپینې جنډې په مقابل کې مې په ډېره مېړانه سره
ټټر سپر کړ.
ګرانو لوستونکو!

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې باید د ده له دې تذکر څخه چې د ځان په حق کې یې وکړ په اشتباه کې و نه لویږي

پرته له دې یې د هغې زماني متقاعدو منصبدارانو هم د دغه خدمت تصدیق کړی دی مګر زما په عقیدې سره یې باید د دې هومره خدمتو په مقابله کې دي وړوکي خدمت لره څه اهمیت ورنه کول شي تا سې پخپله قضاوت وکړئ کوم سرباز چې په سوو میدانو کې پخپل سر سره لوبې کړې وي او د وطن د چوپړ په لار کې یې له هیڅ شي څخه مخ نه وي اړولی آیا کیدای شي چې په دې دونه خدمتو کې دې یې یو وړوکی خدمت مدنظر ونیول شي؟

د کانال سویز په اړو د وړکي په داسې حال کې چې هم یې عکسونه اخیستل او هم یې جنګ کاوه ناڅاپه د ترکانو د یوې ټولۍ د یرغل راوړلو په اثر سره نیژدې و چې ګیر شي اما د فطري زړور توب او عسکري چالو په زور سره یې د انګلیسانو د شاوخوا لښکرو تر یرغل راوړلو پورې ښه مقاومت وکړ چې په نتیجه کې مقابل طرف مات او دی زخمي په وینو ککړ و خپل کیمپ ته بوتلل شو وایي په دې محاذ کې پرته له فوټوګرافۍ څخه د نقشې د ترتیبولو کار هم رسماً ور سپارل شوی و. ضمناً به یې د ترکانو د مرتبو پلانو پټ کشفیات هم کوله له ډېره فعالیت څخه یې نه د شپې خوب درلودې نه د ورځې مطلب دا دی چې په دې سره یې خپلو هم مسلکانو ته دا پوره ثابته کړه

چې زما صحیحو نقشو او پلانو نسبت ستاسې نقشو. پلانو ته د لښکریانو ښه لارښودنه کړې ده.
یو منصبدار لیکي چې د دې خدمتو تر سرته رسولو وروسته بصرې ته د یوه پټ راز معلومولو په غرض ولیږل شو چې د هغه د کشفېدو او نتیجې لاس ته راوړلو په باره کې یې خورا ژر خیلي مربوطې قوماندانۍ ته ډاډ ورکړا او پر ځینو نظریو باندې یې چې په بعضو حالاتو کې مدنظر نیول شوي وي سخت تنقید وینو نو ځکه د یوه نوي سکیم تر ترتیبولو پورې هلته د تالید امر ورکولی شو د حق او حقیقت له مخې څخه وایم چې د ده اهلیت او لیاقت پخپل فن کې یو منلی حقیقت و چې هیڅا انحراف نشوای ځینې کولای ده ته د مشاهدې او پخې تجربې له مخې څخه دا معلومه وه چې د انګرېزانو لښکرو ته په فلسطین کې د کوم علت له وجهې څخه مشکلات پېښ شوه؟ او ترکانو ولې په خپلو پلانو کې داسې لویه سهوه وکړه. لار د کچز په څه ډول سره د عربستان په وکړو کې د آزادۍ روح پیدا کړ؟ یا یې حسین د ترکانو او مخالفت ته ویاڅاوه وایي ده د عربو او ترکانو د مخالفت د علتو په اساس سره ځان هلکف وباله چې له موقع څخه استفاده وکړي او ډېر ژر د خپل یوه تینګ ملګري په لارښودنه مشوره سره یوه داسې نقشه ترتیب کړي چې دهغه له مخې څخه انګرېزان د ترکانو په مقابل کې په سلو کې سل کامیابانه اقدمات وکولای شي په دې لار کې به یوې بلې تجربه ناکې جاسوسۍ چې په عربستان کې وظیفه ورکول شوې وه هم

مرسته ورسره کوله او په بعضو ځایو کې به یې د نظریو تینګه طرفداره وه.
دې پخپلو یاداشتو کې ملګرو ته په عربو کې د مرام وړاندې بیولو پر امکاناتو باندې داسې توضیحات ورکړي دي په عربستان کې غیر له مذهب او یا اسلامي قیوداتو له پابندۍ څخه په زور سره ځوك مقصد لاس ته نشي راوستلای لوړیره پریړده. اوړده کالي واغونده. اوړدې تسبیح اړوه. په لمانځه کې خضوع و خشوع زیاته کړه هر څه چې دې زړه غواړي هغه کوه ځوك څه نه درته وایي ږیره خریل او یا د تمدن په لباس سره ملبسېدل په کې لوی آفت دی بالفرض که ځوك له ذکر سوو مقرراتو څخه لږ څه مخالفت وکړی فوراً په کفر سره متهم کیږي او ټوله په خورا بد نظر سره ورته ګوري یعنې د ګرده عمر عبادت یې یو بې فایدې او عبث کار ګني لنډه دا چې د دوی ټوله تمایلات پرلوړیره اوږدو تسبحو او اودس باندې منحصر دی بل د قومي تعصب په نرۍ اشاره سره د بعضو افواهو او بې حقیقته پرو پاګنډو له لارې څخه ژر یو د بله سره لمسول کیږي نو اوس لا درته وایم که بالفرض په درسپارل شوې دنده کې مو ذکر شوې مقررات مدنظر و نه نیول په یقین سره وپوهیږې چې ټوله مسلمانان به په یوه سلاسره د صلیبي جنګو کانې راوکړي له یوې خوا څخه به عسکري تلفات راورسیږي او له بلې خوا څخه به وترکانو و جرمنیانو ته د کسات اخیستو ښه موقع په

لاس ورشي چې له مسلم ایمپائر سره د جګړې په قیام کې ښکاره ګډون وکړي.

زه پخپل زغم له حسین سره په غیر مستقیم صورت تماس پیدا کول او په هره ممکنه مرسته سره یې خوشحالول یو مناسب او پرځای اقدام بولم ښایي چې په دې لار کې به د صلیبي جنګونو د مشکلاتو د تاریخ کتنه زما د دغې نظریې پوره تائید وکړي.

د لارنس د صحیحي نقشې او پخو نظریو په اساس سره چې د پورتني لیك مثبت هدایتو نه هم ورسره ملګري وو لارډ کچیز وکړای شوای چې په غیر مستقیم صورت سره د مکې حج کوونکي او زائرین د شریف طرفداره کړي او له ده څخه د هغې ویرې په اثر سره چې له ترکانو څخه یې په زړه کې درلوده پوښتنه وکړي چې ته د بغاوت کولو طرفداره یې که یه؟

ډېرو معتمدو او رښتیا ویونکو کسانو ویلي دي چې لارنس د مخه تر دې په قاهره کې د انګریزي ماهرانو په وړاندې د ذکر شوو ګذارشاتو تذکر کړي او کماندر هوګارت یې مجبور کړی و چې د قلزم د بحیرې له لارې څخه د حقیقت معلومولو په غرض و خوځیږي مګر تر دې خوځېدو د مخه اطلاع ورسېده چې جګړه ومښتله او شریف حسین د اتحادیونو د ملګرې اعلان په ښکاره ډول سره وکړ. تاسې به ګمان کوئ چې د دې انقلاب اور په چټکې صورت سره بل شو مګر داسې نه ده زمونږ د دې مدبر جاسوس مهیجو ویناو او په زړه پورېو پرپاګندو پخوا تر دې لا د

هغو خلکو بیده احساسات داسې په ښور راوستلي وو چې ېبله جنګه او مرګ څخه په بل شي سره نه سرېدله.
وایي د دې مهمې وظیفې تر سرته رسولو او نتیجې اخیستو وروسته نوموړی د جنګ د خپرولو او پراخولو په غرض سره د عربستان لورته ولیږل شو او هلته یې د جاسوسۍ یوه لویه دستګاه جوړه کړه بیایې د یوه مذهبي شیخ په صورت سره په لاندې ډول پلانونه تر اجرا لاندې ونیول.
لومړی یې د مذهبي او اولسي مشرانو زړونه لاس ته راوستل پس له هغې یې شریف د یوه اسلامي مقتدا په حیث سره دوی ته معرفي کړ چې په دې سره یې له ترکانو سره د هغو بغض په زړو کې زیات او د جنګ اور ته یې تر ېخوا لاښه لمنه پسې ورکړه یو سیلاني وایي د هغه ځای د لڅ ولږو وګړو احساسات تر دې اندازې پورې پارېدلي وو چې په تش موټي او زنګ وهلو تورو سره یې د ترکانو و مسلحو لښکرو ته داسې ماته ورکړه چې هیڅ تصوریې نه کېدی په همدې جلادت او بهادرۍ سره یې له یوې خوا څخه دنیا ته خپل عملي سیاست ښکاره کړ او له بلې خوا څخه یې د استعمار منحوسه کمبله له خپل هېواده څخه ټوله او استعمارچیان یې ښه وشرمول.
په ۱۹۱۶ عیسوي سنه کې چې لارنس له سویز کانا له څخه د مستر او نالډ په ملګرۍ د عربستان په لور روان شو د ببرۍ د سوکه تګ په اثر سره یې د شاوخوا د ټولو ساحلو ښه ننداره وکړه بل یې په دې پلا سفر کې له یوې خوا د نوموړي ملک د

مسلمانانو پر مذهبي شعايرو باندې پشپړو قوفيت راغی او له بلې خوا ملي عنعنات او قومي دودونه چې د جاسوسی په فن کې لوړ اهميت لري ورمعلوم شول.
یو سیاح اظهار کوي چې د نوموړي کښتی مشرماته وویله چې د لارنس زړور توب ته د طوفان د پيښيدو په حين کې زه هك پك ولاړ وم نو ومې غوښتله چې په کومه پلمه سره په مجلس ځان ورسره اخته کړم او د دغو پوښتنو په ذريعه سره معلومات لاس ته ځنې راولم د کښتی مشر: بناغليه تاسې کوم ځای ته د تګ نیت لریّ؟
لارنس: جدې ته
د کښتی مشر: په دې نازکه موقع کې سیاحت کول امکان لري؟
لارنس: البته
زما دې څو پوښتنو او د ده دغو مجملو ځوابونو د (مستر استورز) په زړه کې څه شك پيدا کړ غوښته يې چې په مفصل صورت سره معلومات ځنې واخلي خو د هوا د انقلاب او د جدې د نژديکت په اثر سره يې موقع پيدا نه کړه او هغه پټ ارمان يې په زړه کې هغسې پټ پاتې شو.
د سپېدو چاودلو پر مهال باندې په داسې حال کې چې د اوبو باډا سکو او د وچې باد چلېدلو دوام درلودی ناڅاپه د ساحل د ريګو ګوټې ښکاره شوې او د وچې د مرغانو چرو چوري واوريدل شو په دې وخت کې په ټولو سانوتله اړ د ژوند اميدونه يې پيدا شوه د ورځې پر دولسو بجو باندې بيړی لنګر واچاوه او

د څو شواروزو اضطرابي حالت داستان پر دې ځای باندې سرته ورسېدئ. سمدستي زمونږ د لارې خوږ ملګری لارنس د کرنیل نیلسن په لارښودنه سره د انګلستان قونسل خانې ته بو تلل شو او مونږ په یوه نیژدې هوټل ننوتلو.

یو لیکونکی وایي لارنس راته وویل چې د جدې ریګستاني ښار د ناپاکو کوڅو او اومو عمارتو له حیثه څخه د یوه مقوایي ښار په څېر سره راته و ایسیدئ چې د بوالهوسی له پاره جوړ شوی وي.

دا د انګلستان د وطن دوستی ښکاره ثبوت نه دی څه دی چې محبان یې د خدمت لپاره له لندن غونډې ښکلي ښار څه پر دیسان کیږي او د عربستان په وچو ریګو کې د لوږې او تندې په حال کې شپې و ورځې سباکوي که له لارنسه سر د وطن د محبت او د وظیفې د اهمیت فکر موجود نه وای نو به یې سره ښېره پر ذکر شوو تکلیفو باندې داسې ژر د پاچاله دوهم زوی عبدالله نومي سره ملاقات نه کاوه او د هغه خواشیني به یې چې د مرستې د نه رسیدو له حیثه ورپېښه وه په هره ممکنه سعیه سره په خوښې نه تبدیلوله څو په هر صورت سره زموږ ستاسې هر فرد د ژوند تر وروستی تاپي پورې د وطن پورورې دی او دا پور په تشوخبرو یا کاغذی لیکنو سره نه ادا کیږي بلکه د ښارګو په وینو یا د سوځوونکو ریګو په زحمتو سره یې غاړه وزي.

ببرته اصلي مطلب ته راځم کله چې لارنس د پاچا له دوهم زوی عبدالله نومي سره ولیدل نو هغه د څه خواشیني په اثر سره چې د مرستې د نه رسېدلو له حیثه څخه ورته پېښه وه د کوم التفات په نظر ورته ونه کتل او د خبرو په ترځ کې یې د ګیلې په ډول سره لا دا هم ورته وویل چې تاسې خو هغه بدقوله مطلب پرسته خلك یاست چې په تشو وعدو سره مو د مسلحو او قوي ترکانو په مقابل کې ودرولو اوس نه زس رارسوي او نه د نفر کومك راکوی ده خوا رسربېره پر دې چې نه یې د انګلیسانو عسکر کومك ته ګمارلای شوای او نه یې په دې لنډه موده کې د دې ځای د معتصبو مسلمانانو په منځ کې کوم درز اچولای شوای د هغه ساده ټوالواکځی کدورت او خواشینی له یوې بلې خوا څخه په یوه داسې خوشحالۍ سره تبدیله کړه چې چایې د تېرې خوا بدې هیڅ تصور نه شوای کولای. او بل یې ضمناً دا هم ورته مدلله کړه چې انګلیستان ستاسې د خاندان په حق کې ډېر ښه ښه فکرونه لري او کوښښ کوي چې تاسې ژر د خپل مقصد و معراج ته ورسوي.

پسله دې څخه یې وغوښتل چې د ده یا د ملك حسین په وساطت سره له فیصل نومي سره چې ټوله حربي کارونه یې په اراده اجرا کیږي تعارف پیدا کړي خو تر ټولو ښه ذریعه یې د ټولواك هغه لیك شو چې څو عمر د مخه د نوموړي په عنوان صادر شوی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ملګري يې وايي دمخه تر روانېدو شاه د ده په افتخار سره يوه درنه مېلمستيا هم ترتيب کړې وه. چې په هغه کې سربېره د عربو پر مخورو باندې بعضو انګرېزانو هم په پټ صورت سره حصه اخيستې وه د يوې ډلې موزيکه والو له خوا څخه به ځينې محلي آهنګو نه بولل کېدل چې دوی به سرونه ورته غورځوله مګر مونږ ته يې هېڅ خوند نه راکاوه دا هغه موزيکه وال وه چې دوی په جنګ نی له اسبابو سره ګير کړی او هره ورځ به يې سهار مهال شاه ته د جرمنيانو يا ترکانو خوندورې ترانې ويلې چې په دې سره به يې د هغه احساسات د دې اضطراري ژوند په حال کې په ښور راوستله او ضمناً به يې هريوه کوښښ کاوه چې د جذاب آهنګ په ويلو سره ځان د انعام مستحق وګرزوي دا خو يوه منلې خبره ده چې له سياسته څخه بې خبره وګړي. د دښمن د ښکنځلو په کنايو هم نه پوهېږي او له هغه څخه د يوې ادبي پارچې په څېر سره خوند اخلي نومونږ او تاسې په دې اساس سره پردوی باندې د اعتراض کولو حق نه لرو.

مطلب دا دی چې په دې ځای کې د وظيفې تر سرته رسولو وروسته لارنس له شاه څخه خدای په اماني واخيستله او سم له خپله پلان سره د (ربغ) په بندر کې د نومو ړي له منځوي زوی شرف علي نومي سره ملاقي شو په لومړي پلا کې هغه د ناشناختی له وجهې له ده سره کوم دروند سلوك ونه کړ مګر وروسته يې د نومو ړي سپارښتن ليك په اثر سره له خپله وضعيته څخه خجالت وخوړ او خورا ډېره معافي يې وغوښتله.

اما دا ساده تر پایه پوره په دې سر پوه نه شو چې پلار یې د ده په لیږلو کې مشر ورور ته څه مقصد لري. خو خورا ژریې یم له لیکلي هدایته بې پوښتنې ګرویږنې په یوه رنګینه کجاوه کې د دریو بلدو عربو په لار ښودنه سره په وطني کلو کې مخ د فیصل پر خوا روان کړ په لار کې سربېره پر لوږو تندو یا نوروتکلیفونو باندې د سترګو یو شدید درد هم ورپېښ شو چې نه یې د شپې طاقت کېده او نه به د ورځې دا لاپرېږده په یوه ځای کې یو بېګانه سړی ور سره مل شوی و چې له وضعیته څخه جاسوس ښکارېدی کله به یې د خبرو طرز په شامي لهجه او کله به یې په مصري لهجه سره اړوه په هره لهجه سره چې به یې پوښتنه وکړه ده به سمدستي په هغه لهجه سره داسې ګونګ ځواب ورکړ چې هېڅ نتیجه به پرمرتبه نه وه څو تر یوه شواروز مزل کولو وروسته هغه پوه و چې کوم مقصد لاس ته نه راځي خوشې پښې ورسره شنې کوم بېله خدای په امانۍ څخه یې بله لار واخیستله او دوی د ځانو له وېرې څخه چې نه باید کوم فساد مساد جوړ نه کړي پر بله لار روان شوه.

دا لار نسبت هغې بلې لارې ته ډېره اوږده او مخوفه وه که څه هم د مخه لالارنس ته نوموړي سړي د ترکانو خلانومي جاسوس په نظر ورغلی و اما دا ګومان یې د فیصل په حضور کې د ځینو کسانو د اظهار له مخې یقیني شو.

اې ویونکو! تاسې لره دې معلومه وي چې زموږ د خاورې دې رشتین خدمتګار په دغه سفر کې نسبت نورو سفروته د وچنده

تکلیفونه وګالل د سترګو درد له یوې خوا څخه او دغو ماشو و خزندو تکلیف له بلې خوا څخه ډېر تنګ کړي و بل یې د شپې د مزل کولو لـه حیثه څخه نې غـه خوب هم نشوای کولای تقریباً دولس شواروزه (شبانروزه) یې د دغه تکلیف په حال کې تېر کړه د دیرلسم شواروز د سپیدو چاودو پـر مـهال بـاندې د الحمـرا دوادې خولـه او د کیمپ د کړدیو او عمـارتو سرونه معلوم شوه دلتـه یـې نـو د څو ورځو اسـتراحت کولـو پـه امیـد سره زړه خوشحاله شو ایا ستاسې زړوته لوېږي چې په دغه رسیدو سره به یې تکلیفونه خاتمه پیدا کړي: او یا به یې د خوب پر مـهال باندې په بېغمۍ سترګې سره ورغلې وې؟

داسې نه ده پسله دې هغه زحمتونه لوړې او تندې پر ورغلې چې ذکرشوي زحمتونه او تکلیفونه ور پورې هېڅ وه د وظیفې مینـان خو چې د قـوم او وطـن د محبت اور یـې پـه درونو کـې بـل وي د ربنتیني عاشق په څېر سره شپه و ورځ آرامـه نـه لـري او د اصلـي هدف د لاس ته راوستو په عشق کې یې مـال. اولاد او حتـی ځان تـه لا پام نه وي یو لیکونکی پخپل راپور کې لیکي چې د څاښت پروخت باندې یې اوښ د کېمپ د عمومي مهمان خانې له مخې سره ګونډه کت کړه ده بـه لا لـړ استراحت او یوګړی خوب کـاوه چې یو بریتو عرب راغـی او د عمومـي قیـامګاه تـګ تـه یـې مجبور کړ. د شاهي قصر په خوله کې یې یو جګ قدی. ډنګر زلمـي چې سپین بخون د رېښمن کـالي یـې اغوسـتي او زریـن چلتـار یې تړلی و سره له نورو عربي مشرانو استقبال وکړ او یوه

مخصوص سالون ته یې چې پر چارپیر باندې یې مسلح عسکر په غیر رسمي لباس سره راګرځېدلې وه بوتلی په دې اطاق کې پرته له مستقبلینو څخه نور کسان هم د جرګې په توګه سره راغونډ شوي وو چې په لومړي ځل کې یې ډېر برګ، برګ ورته کتل مګر تېر تعارف وروسته هر یوه په خورا محبت سره د ښه راغلې لاسونه ور اوږده کړه هغه جګ ځوان چې نروخکې ږیره یې د تور نقاب په څېر سره ښکارېدله بیله کومې معرفي څخه ده وپېژاندې چې فیصل دی نو ځکه یې د تعظیم له مخې دوهم وارسر ورته ټیټ او د هغه د زیات محبت مورد یې ځان واقع کړ.

وأيي تر لږ ګړی سکوت وروسته فیصل د جرګه والو په سلاسره د ده خوا ته مخ راواړاوه او د ټوکو په صورت سره یې ورته وویله په دې سفر کې خو به کوم تکلیف نه وي در پېښ شوی که څه هم مزل خورا اوږد او ګرمي ډېره شدیده وه مګر تا سره له نابلدي د خدای په فضل او زماد ګران پلار په توجه سره ژر وسرته ورساوه. ماته دانه ده معلومه چې ستاسې اوسېدل په دلته به دایمي صورت سره وي که په موقتي.

لارنس په خورا مؤدبانه ډول سره چې له څهرې څخه یې د تصنعي خوښي آثار ښکارېدل داسې ځواب ورکړ:

((د والاحضرت فرموده ډېره صحیحه ده او د ځان په مناسب توب کي هم هېڅ ویل نشته اما صرف دومره قدر عرض کولای شم چې د مشق زښت ډېر ځنې لیرې دي)) په دې ساده وینا سره چې نه اشارتاً او نه کنایتاً کوم سیاسي غرض په کې موجود و د

حاضرینو په بهو کې د یو ډول هیجان او تعجب آثار ځرګند شول چې ګویا د دوی په زغم د دې معمولي ځواب ورکول هم د شهزاده په لوړ حضور کې یو ډول بې ادبي ګڼله کېدله.
لارنس خوار ته به دې منظرې کله په دماغ کې دغه فکر ور ګرزاوه چې دا وضعیت به د جنګجویانه قوت د توهین په محمولیدو سره یو په زړه پورې اثر وکړي چې په هغه سره به د خپل مقصد مزل ته ډېر ژر ورسېږم او هغه پایلې به ځنې حاصلې شي چې تولهٔ امیدونه مې پورې تړلي دي.
او یا به د دې وحشي عربو په منځ کې چې د انسان مرګ یو معمولي کار ورته ایسي په ډېره بېرحمۍ سره ووژل شم په دواړو حالو کې زه خپل ځان موفق بولم که څه هم خلك وایي په پردېسۍ کې مرګ زور غواړي مګر ما ته د بې ننګۍ تر ژوند بل لوی مرګ نشته.
خو سربېره پر دې اندېښنو باندې به یې کله کله د سترګو تر کنجانو د فیصل تندي ته کتل او د هغه وضعیت به یې تر کنترول لاندې نیوی په هر پلا کتلو کې به ده ته دا متیقنه شوه چې سړی خو را کیندلی او د دې نورو ساده ګانو په څېرسره بې فکره او بې سیاسته نه دي د شرقي حاکمانو ډب کول له دو لارو څخه دي چې یا خپل تفوق پر مادونانو باندې ثابتوي او یا نه غواړي چې د کبنته استعداد راز دې افشاشي نو له همدې سببه څخه د ملك د پاچا او یا سردار د خبرې د غبرګېدو حق هېچا ته

نشته که بالفرض کوم چا تخلف ځنې وکړ هغه ته د باغي په ډول سره سخته سزا ورکوله کېږي.
وايي فیصل به سرېبره پر درباري وقار ساتلو په خبرو کې چاته لغازونه هم ويل او ځيني وختونه به يې له ځينو خبرو څخه تجاهل عارفانه کاوه نو ځکه يې وروسته تر څو دقيقو سکوت د لارنس پر شا لاس کېښود او د تصنعي خندا په حال کې يې د ريشخند په ډول سره ورته وويل:
که ((دمشق)) له دې ځایه څخه لرې دی الحمدلله ترکان خو خورا رانيژدې دي که څه هم دې نعاز زمونږ پر دېس قايد باندې ډېر بد اثر وکړ اما د سياسي فضا له خبرېدو له وجې څخه يې سکوت مناسب وبلاه او له ځواب ورکولو څخه يې فعلاً ډډه وکړه.
لارنس وايي د فیصل او نوروشيخانو د سياسي موضوعاتو له رغېدلو څخه به ما د خپلې نقشې غلطي اصلاح کولې او د دوی د زړه په پټو رازو به خبرېدلم چې څه کارونه کېدونکي دي؟ دوی څه غواړي؟ بل دلته ما ته د يوه سړي د معلومات له مخې دا معلومه شوه چې عربي زړه وران د ترکانو د نوې وسلې مقابله په تشو ګېډو د زړو ټوپکانو او موټي ماتو تورو په ذريعه سره کوي او بله کومې اساسي نقشې او يا تيارۍ څخه خو شکه په خوشکه ځانو نه وژنې تر ټولو لا د تعجب خبره دا ده چې يوه ته د خپلو جنګېدو هدف نه دی معلوم صرف د مشرانو خوښې او د اولجې پيدا کول يې غرض دی بل پرته له دې وجوهاتو څخه د

مصري جبه خانې د شلو کالو په زړو توپکانو سره د ترکانو د عصري وسلې مخ ګرزول یو ناممکن کار دی.

هغه سړی چې ده ته یې د دې وضعیت په باره کې په زړه پورې توضیحات ورکړه دا هم وویل چې مونږ ته اوس لازمه ده چې د راتلونکو حوادثو خیال وساتو او له تېر شوو حلق تلخیو څخه سترګې پټې کړو. تر ټولو لومړی باید په خلکو کې د اتحاد حس پیدا کړ شي ولې چې په بې اتفاقي هیڅ کار سره له عصري اسلحې مخ ته نه ځي د عربو د جنګ کولو طریقه هم د اصلاح وړ ده تاسې نه وینئ چې پلار او زوی په یوه ټوپک سره جنګ کوي ګله چې یې یو ستړی شي نو یې دا بل ځنې واخلي بیا یې یو خاندان له بله خاندانه سره په ګډه جنګ ته ځي او هلته فیرونه په واري سره کوي همدغه سبب دی چې د فیصل تکبر مسلسل بدلیږي او پر یوه قرار نه وي بل د خوراکي موادو کمبود هم ډېر مشکلات او خنډونه مخې ته اچولي دي که په دې لار کې یو ټکور تصمیم ونیول شي ګومان کوم چې حتماً به ښه پایله ورکړي.

په اوس کې د جنګ کولو ښه لار دا ده چې یرغل باید په ناڅاپه صورت سره وي چې له یوې خوا څخه ځاني نقصان لږ ورسیږي او له بلې خوا څخه ولجې ډېرې په لاس راوړه شي ولې چې د ترکانو فوځیان یا د لوړو کلاو په برجونو کې مسلح ناست دي او یا یې په لویو ښار وکې پاخه سنګرونه جوړ کړي دي چې په هر وار باراني فیر سره د لخ و لپړو عربو حواس مختلوي ولې به یې

نه ورمختلوي آیا په تش لاس سره د احساساتو په زور پر وسله وال غلیم باندې برې پیدا کول امکان لري؟ یا په وړې نس سره په هفتو، هفتو څوك جنګیداى شي؟ یقین وکړه. که له کومه طرفه څخه دوى ته وسله ورکوله شي او په نس ماره شي نو په خورا لنډه موده کې به په مقابل طرف هغه کانې وکړي چې چا به په چا نه وي کړې.

مطلب دا دى چې د فیصل د مشاورانو ځینو یاداشتو او یاد دې مشاهد پورتینو توضیحاتو د لارنس په زړه کې له عربو سره د فوري کومك کولو مفکوره ټینګه کړه وې غوښتل چې په دې مورد کې له خپلو لوړو منصبدارانو سره په مصر کې مفاهمه وکړي نو ځکه یې په خورا چټکۍ سره هغه د تکلیف لار چې د مخه پر تللى ود د نیوب (Yanob) د ښار له خوا څخه تر جدې بوړې د یو عالم مشکلاتو په حال کې طى کړه وایي په جده کې یې له امیرالبحر و یمزى سره ولیدل او د خپلو انکشافاتو راپور یې د هغه تر نظر تېر کړ ضمناً یې د تګ په عزم کې هم د ځان ملاتړ وګرزاوه دې امیرالبحر پخپلو بېړیو کې د عربو قوماندانى لره ځیني نفرې په ملي لباس کې د مرستې په توګه سره راوستلي وو او پخپله یې اکثریو محاذو کې په عملي ډول سره ګډون کړئ او څو واره یې پر ترکانو باندې مسلسلي ګولۍ اورولي وې.

لارنس د دې ځاى د کاروترانجامولو او له دې ستر منصبداره سره د افکارو تر تبادلې وروسته خرطوم ته ولاړى او د هغه ځاى

د ګورنر (ريخبالډ ولګېټ) نومي فکر يې د خپلو امکاناتو لوري ته راوګرزاوه بيا نو د نيل د سيند لِه جنوبي طرفه څخه قاهرې ته ورسيدې هلته يې سربېره پر ډېر کوښښ باندې د جنرال ستاف خيال د ده له خياله سره توافق پيدا نـه کړ ځکه چې هغه ګومان کاوه چې دی د خپلو لومړنيو مشکلو اقداماتو تـر عـهدې ښه وتلی دی بله پلاليږل به يې تر دې لاګټوره نتيجه وبخښي او ټولـه نيمګړي کارونه به په صحيح صـورت سره بشپړ کړي نو لـه دې امله يې په زوره فيصل ته په دوهم ورتګ سره مجبور کړ. کـه څه هم ده ډېر عذرونه ور وړاندې کړه او په ننواتو يې خلك ورولېږل مګر کومه پايله يې ونه بخښله په خورا مـات زړه سره بېرتـه (ينوب) ته ستون شو هلته يې وليدل چې په غياب کـې ټول شيان تيت و پرك شوي او د ترکانو يرغلو ټولـه عرب تر پخوا لازيات وارخطا کړي دي په دې پلا تګ کې يې بيا د فيصل او نـورو سردارانو لـه طرفـه څخه تود هرکلی وشو دلتـه نو لارنس موقع پيدا کړه په داسې حال کې چې د دوی د هر يو لـه تندي څخـه دوېږې آثار ښکارېدل د خپـل کسـات اخيسـتو پـه ملحوظ يـې د پسخند او خندا په صورت سره داسې وويل:

پرتش ډګر باندې خو هر څوك لاپې وهـې مـېړه هغـه دی چـې د رشتيا پر ميدان ټينګ ودرېږي او د خپـل مـرګ پـه قيمت سره نـورو تـه ژوند رانيسي د دې وينا پـه اورېدلو سره ټولـو سـرونه ښکته واچول نه يې د "هو" ځواب ورکړه او نه يې د "نه".

د وطن رشتيني خادم (لارنس) د آمرينو تولي بي قدري او جفاوي چي په دي پلا يا نورو پلاوو كي يي ورسره كړي وي د وطن د عشق په لار كي ګرد سره هېري كړي په پاك زړه او پاكه عقيدي سره يي د مرام وړاندي بيولو ته ملا وتړله.

د "ينوب" ختيځي خواته د سل ميله واټن په اندازه سره د مديني ښار چي د مسلمانانو په نزد ډېر تقدس لري واقع دی له دي ښاره څخه بيا دمشق ته يو سړك تللی دی چي د فيصل د ورور د فوځي چوني له ځنګه سره تېرېږي بيا د دو سوو ميلو په اندازه د شمال خوا ته د عقبی د خليج او ينوب په منځ كي د (وجهی) پر بندر باندي تماميږي په دي بندرګاه كي د تركانو په موجوديت سره عرب له دوخواوڅخه تر خطرلاندی كيدل كه بالفرض لارنس په مدينه كښي اوسيدل غوره كړی او(وجهی) ولورته متوجه سوی وای نوحقيقاًبه ئي دااقدام پرځای اونتيجه بخښونكي ګڼل شوی اوثريوی اندازی پوری به ددي خطراحتمال نه موجوديدای.

وايي په دي پلاسفركښي په ښكلي چلتار- وريښمينو ملي كالو- زرين كمر بندسره چه جوهر داره پيش قبضه پكښي وهل شوي وه تر هر عربي شهزاده ښكلی ايسيدئ غيرله شنو ستركو- تيټ قده او سره مخه څخه چا ديوه انكريزګومان نه شوای پركولای حتی بعضو ناخبرو عربو به د فيصل ورور باله او د هغه په ډول سره به ئي عزت ساته په زړورتوب او سخاوت كښي به يي هم په هرځای كښي ستاينه كيدله- د تقوی او پرهيزكاري ارادت هم د ځينو، ځينو ورته پيداشوئ و، د تعجب خبره لا داده چه په دومره

اوږده موده کښې له ده څخه کوم داسې حرکت صادر نه شو چه ددوی د معاشرت له آدابو څخه دې مغايرت ولري او لرلي فکرونه دې دده په حق کښې پربله خوا باندې واړوي.
وايې کله چې له دې لارې څخه ده ته ددې منطقې د قيادت حاصلولو بشپړ اطمينان حاصل شو نو يې خلکو ته په زغرده سره د (وجهي) د تللو امر وکړ او د ۱۹۱۷ عيسوي سنې د جنوري په مياشت کښې په يوه لويه قافله دده- فيصل او نورو مشرانو په ګډون سره هغه لورته کوچ سوه چه د اوښانو غرغړو- د خلکو شورماشور او د کجاو چغکې يې په دې وچ ريګستاني ساحل کښې يوه هنګامه جوړه کړې وه له دوی څخه به يوه ټولۍ په ډولو سورناسره اتڼ کوونکي تله او بله به يې د موزيکي په ټم - ټم ياد ټولګي په زړه وړونکو نغمو سره مدهوشه روانه وه د اوښانو په چابکې سره به له سپرو څه سرې جنډې دورې و.
هيسته کېدنې تودباد به ګاهي له يوه څخه لوټټه و ښويوله او له بله څخه به يې خولې په هواکړه ددې اطميناني تګ په ترڅ کښې يوې (ګاوې) ته نيژدې ناڅاپه دوه کسه سپاره معلوم شول چه يويې له ښې څخه عرب او بل يې خارجئ ښکارېده دلته نو په دوی کښې څه اضطراب پيښ شو مګر دې اضطراب او پريشانۍ ډېر دوام ونه کړ ولې چه له وضعيته څخه د مغرضينو او مطلبيانو ګومان نه پرکېده څو دښه نيژدې کېدو په نتيجه کښې دا ګومان يقيني شو او معلومه شوه چه يو د انګريزانو پخواني افسر کرنيل نيوکامب او بل يې ملګرى دی دا افسر -

د خپل هم کاره ملګري لارنس په ليدلو سره هومره خوشحاله شو چه له ډيرې خوښى څخه يې خپل آس پريښوده او له ده سره په کجاوه کښې سپورشو ترنيمې ګړۍ پورې يې ښه د زړه خواله سره وکړه بيايې نو د کوم مهم کار د اجراکولو په غرض سره خداى په اماني څنې واخستله اوپر بله لار رهى شو.
ددوى قافلې مابنام ته نيژدې په يوه هواره ځاى کښې چې شينلى ډير پکښې وه وارولـه ددې ځاى هوا باران ډيره مرطوبه کړې وه او له راستـه پلوه څخه نـرى نـرى بـاد هم چليـده د شاو خوا پراوسيدونکو باندې د لښکريانو لـه ليدلـو څخه هم غلبه وکړه مګر بعضو باخبرو خلکو پـه اطمينانى صورت سره ورتـه واضح کړه چه دا زمونږ ددوست فيصل فوج دى غوارې چې پر (وجهـه) يرغل ورورې.
لارنـس وايې ددې ځاى ساده عربو تـه چـه زمونږ د جمعيت لـه ليدلو دا محسوسه شوه چې ټوله نړۍ د ترکانو په مخالفت کښې حرکت کوونکې ده نو ځکه به د شيخانو تر مشرۍ لاندې ډلې، ډلې، راتلې او له فيصل سره به يې دوفادارۍ قسم کاوه زمونږ د کوچ و بـار د معطلى لوى علت په دې ځاى کښې لـه ډيرې خوا څخه ليرې خلکو تـه حال ليږل او هغـه جنګ تـه رابلل و لـه بلې خوا ټول جهان د ترکانو له طرف څخه مسموم شوى وو چې بيله پاکولو، څخه يې بله چاره نـه درلوده ددې سوکه تګ پـه حال کښې چې بـه نـن ياسبا د مقصدتکى تـه رسيدلو نـا څاپـه د (وجهى) د فتح خبر را ورسيده او مونږ ټرلـو د هـارډنګ نومى

اوګوټ د مانوګانو او متحدو عربو په دغه فتح سره زښته ډېره خوشحالي وکړه.

کپتان بائل په اوګوټ کښې لارنس ته ددې فتح ګذارشات داسې بيانوي.

موږ له بحره څخه د پنځو سوو عربو په ملګرې سره د (وجهی) پر بندرګاه باندې ګولۍ اوروليې اوپر ساحل باندې مو پياده سوو عسکرو له تر کانو سره په دننه ښار کښې لاس په لستوني جنګ کاوه چه په دې وخت کښې نابېره يوه افسوسناکه واقعه پېښه شوه د شاهي هوايي سرويس يو لفټېنېنټ د بيړيو د ځای ټاکلو په حال کښې د ګولۍ د چاودلو په اثر سره مړشو مګر زموږ زړورو عسکرو سربېره پردې ضايعه او ياد ترکانو پرسخته جنګيدلو باندې د خدای په توکل او دوچ موټه په زورسره نوموړي ښار فتح او خپل د افتخار بيرغ يې پرونجته په دې فتح کښې خورا ډېر قيمتي اسبابو نه خلکو ته د الجي په توګه سره په لاس ورغلل چه هر ناديده عرب يې په ځايولو پورې اريان و،.

کله چې د وړو عربو سترګې ددغوبې شمارو مالو او اسبابو په برمته کولو سره مړې شوې او د فيصل بې قراره زړه ته په دې غيبي فتحه سره ډاډ حاصل شو نو لارنس قاهرې ته دراپور ورکولو په غرض سره سفر وکړ او هلته يې لومړی له جرنيل (کليستن) سره وليدل چې هغه ته يې د خپل پلان د صحيحې نتيجې تر تفصيل ورکولو وروسته وويل زه ستاسې د رش

درنووسلو او ډېرو روپو دژر رسولو په شرط سره کولای شم چه په لنډه موده کښې دې ټول ترکان له عربستان څخه وباسم دده دې قول تصديق د نورو حاضرينو له طرفه څخه هم وشو او پخپله جرنيل يې له جديت او فعاليته څخه خوښې څرګنده کړه ضمناً يې د خبرو په ترڅ کښې د نوموړي با کفايتي اوپوهه پخپل مسلك کښې هم ډېره وستايله خو له بده مرغه يې د فلسطين د اړودوړ او مشکلاتو له حيثه څخه دده ددې پيش نهاد عملي کيدلوته موقع نشواي پيداکولای مګر سر بيره پردې باتدې په بشپړ اطمينان سره دا ور معلومه وه چې په تشو مدبرانه کارروائيوو ترکان ډېر وارخطا کړي دي په حقيقت کښې دې په دې خپل فکر کښې ډېر تيروتلی و. چه بر منډ عرب يې دده په وچ تدبير سره بيله ازوغې او نورو حربي لوازمو جنګول او يا يې په ساحلي علاقو کښې د بغاوت خپريدل يو معمول کار ګانه همدغه سبب و. چه په دې پلاکښې لازنس د رس او يا نور کومك دنه رسيدو له وجه څخه په هرځای کښې ناکامه شو او بې نتيجې خپلې فوجي قيام ګاه ته ستون شو وايې دا ستونيده يې يوازې د ناکامی له وجه څخه نه وه بلکه لوی مقصد يې داوه. چې د لښکر د اصلي شمير او روحياتو درك ځانته معلوم کړی چه آيا ددښمن تبليغاتي منابعو خو دارادې کوم تزلزل نه دی پکښې پيداکړی

خو خدای و، چه هلته يې د فوجي قيام ګاه د وړوکي کلي په لونيدلو او يا د فيصل له لښکره سره د شريف علی د لښکر

یوځای کېدلو خواشیني په خوښی سره تبدیله کړه او بې قراره زړه یې آرام وموندﻩ. تر ټولو لا د خوښی خبره داوه چې نوموړي قیامګاه ته نیږدې د مصریانو او انګریزانو وړوکي کیمپونه جوړشوی وو چه دوی او هغه به د ضروزت په وخت کښې تګ راتګ سره کاوه.

وایې عرب د ښو له ویشتلو څخه که په جنګ کښې وي که غیر له جنګ څخه یوشانته خوند اخلي یوه ورځ ځینو عربو د الوتکې پر بم سره لوبې کولې چې نا څاپه وچاوده او خورا ډیر کسان مړه شوه موږ دوه انجینران چه له لارنس سره د ټوپکو د مرمت کولو او یانور عربي کاروبار د اجرا په غرض هلته تللی وو لیکي: (چه ساده عربو ته صرف یو معمولی کار هم سحرا ایسته او پر هغه باندې پخپلو کښې بېلې، بېلې تبصرې کوي یعنې ځینې یې عامل یوشی او ځینې یې بل شی ګڼي دوی غیر له قبیلوي تفوق او نسلي تنفر څخه بل کار نه لري. خو سر بېره پردې جهالت او نا پوهی باندې یې له لارنس سره د هریوه هومره محبت پیداشوی و، چې هیڅ کار به یې دده بې سلاو مشورې څخه نه کاوه هرکېدی وال به یې بیل، بیل احترام ساته او دیوه لوی شیخ یا ملا په نظریې ورته کتل د (وجهې) د فتحې د جوش وخروش یوه علامه داوه چه د هغه ځای وړوکو، ځلمیانو، زړو او حتی ښځو به په یوه اتفاق سره دیرغل کولو د امر انتظار یوست ددوی د جنګ او سلحشوری په دې فطري ژوند سره به لارنس له یوې خوا څخه خوشحاله شو او له بلې خوا

ځکه په دښمالي او منځنیو قبیلوبې وفاییو خواشیني کړنو ځکه یې له مجبورتیا ځخه د فیصل په سلا و. مشوره سره د هغو ځایو مشهورو شیخانو ته د قاصدانو په ذریعه لیکونه سره له تحفو واستول او ټینګ خواهش یې ځنې وکړ چه د ترکانو په ایمبتلو کښې د پاچا له زامنو سره مرسته وکړي- هلته به په هرشیخ نشیني کښې دده د شخصیت او اهلیت په باره کښې تودې تودې پوښتنې کېدلې مګر هغو هوښیارانو قاصدانو به یې هره اشتباه د مدللو دلایلو له لارې ځخه په یقین سره بدلوله ځو په لنډه موده کښې ددوی په همدغه سعیه او مجاهدت سره د دښمن ټول تهمتونه او پروپاګندونه بې نتیجې شول ګردویې له یوه مخه ځخه د شیخانو تر مشرۍ لاندې د فیصل د کیمپ لورته مخ ونیوه دلته چه به په ډېر مؤدبانه صورت سره له دوی ځخه لوړه واخیسته شوه بیا به سره له زیاتو تحفو او انعامو د حربي قوماندانۍ د اوښانو په ذریعه سره وخپلو ټاټوبو ته رسول کېدل نوموړو انجنیرانو د خپلو یاداشتو په بل ځای کښې دا هم لیکلي دي چې د لیرو صحراو، عربو به داسې زاړه ټوپکان موږ ته د مرمت کولو په غرض سره رالیږل چې پریوه کنداغ به یې دیرش پتري وهل شوي وو او چا غماغو یا میلانو به یې د جوړېدو قابلیت نه درلوده کله به ورو شیخانو د زړو وسلو د ترمیمولو په پلمه سره ځانونه د کیمپ عمومي مهمان خانې ته رارسول او دلته به یې هفتې، هفتې او میاشتې، میاشتې تیرولې کله به بیا د تیرې زمانې زړې تورې راوړه شوې چې په

لاستو کښې به يې قيمتي جواهرات کارشوي وو لارنس به دغه توري په لاس کښې په ډېر حيرت سره اړولې او د منځنۍ پيړۍ د شاندارو يادګارو ګومان يې پرکاوه.
د ليرو ځايو عربو په تګ راتګ کوم قيد نه دلوده پخپله مرضاسره به جنګيدل او پخپله مرضا سره به کوروته تلل حتی د قهوې ديوې پيالې څکلو له پاره به يې هم جنګ معطل کاوه موږ ته امرشوی و، چې ددوی دهر ډول بد وضعيتی په مقابل کښې به تندي نه ترشوو او په يوه ذريعه سره د ذريعو به يې که دپيسو له لارې څخه وي که د خدمت له لارې زړونه ساتو تاسې باور وکړئ چه داسې ټوپکان به يې موږ ته د ترميمولو له پاره راوړل چې هيڅ د جوړيدو قابليت به يې نه درلوده مجبوره به شوو يابه مو په نوي ورسره بدل کړل او يا به مو هغه زاړه، وراستنه ور ترميم کړل مطلب دادی چې هيڅ وخت کښې مود نا لفظ پر خوله نه ورته راوړه او هر ډول بدسلوکيو ته مويې ټټرونه دغره په څير سره سپر کړي وو ددې منطقي قايد (لارنس) بيچاره غير له دې څخه چه احساسات يې ورژوبدي کړي په بل صورت سره ددوي ددغو وحشتو او بربريتو مخ نيوی نشوای کولای د نابلده او باز په څير سره به يې کله يوشی او که بل شي ته لاس اچاوه د مشيرانو او مخورو رايه داوه چې راساً دې پر مدينه باندې يرغل وروړه شي مګر ده د ذکر شوي وضعيت يا عدم اطمينان له حيثه څخه دا کار مناسب نه باله وايې چې له يوې خوا څخه داورمعلومه وه چې ترکانو په هغه ځای کښې ټول

محاذونه قوي کړي دی اوله بلې خوا څخه یې په ورو عربوویسانه درلوده پرته له دې وجوهاتو څخه یوداسې سړی د مرستیال په حیث سره ورته رالیږل شوی و، چې په رسمیاتو کښې به یې شخصیات ورسره پالل یعنې د تیرې دښمنۍ په اثر سره یې دده بدنامۍ ته بدې راغښتې وې د وظیفې اهمیت یا خدمت د مقدس والی پاس یې هیڅ نه درلوده نه یې پخپله کار مخ ته بیولای شوای او نه یې دې کارته پریښووه تر دې اندازې پورې بې مغزه او بیعقل و، چې جاهلو عربوبه یې لاپرېې سیاستۍ باندې خندل او دده بیډون بدن پیښې به یې کولې.

یوه ورځ دکمپ شاته لارنس اوفیصل په بعضوموضوعاتوکښې مشوره سره کوله چې یوعرب په څغاستاراغی اوفیصل ته ئی په غوږ کښې په پس پسۍ څه وویل بیرته ژرولاړي فیصل لارنس ته مخ ور واړاوه په خنداسره ئې وویل : " اعدا " راغی ګوندی خدای وی چه ددی پهلوان په مرسته سره موداشلیدلئ کارمخ ته ولاړشی دوی لادغه خبری سره کولې چه د خیمې پیخول پورته شو اویوجګ قدی ښکلی ځلمی چه نروځکی ږیره او اوږده بریتونه ئې درلوده سره له پنځلس کلن زویه داخل شوترسلام اوتعظیم وروسته ئې دفیصل لاسونه مچ کړه بیائې خورا په مؤدبانه صورت سره په لوړ آواز څوواره داوویل اې زمونږ دسرتاج اودټول اسلام خیرغوښتونکې بیله تاڅخه مونږ دبل چا قیادت نه منو یوه شپه " لارنس " دعربو مخوروته پردسترخوان باندی دبعضوجنګی تعلیماتواوعصری اسلحوداستعمال په باره

کښې توضيحات ورکول چه ناڅاپه " اعدا " په خورا چيغواوغلبلو سره له خيمې څخه ووتې اودباندې ديوه شي دکوټلو آواز هم واوريدل شو دې حرکت ټول مجلس په حيرت کښې واچاوه او ورپسې ګرده حاضرين ددرك معلومولو په غرض سره ورووتل وې ليدله چه نومورې خپل مصنوعي غاښونه په ډير غضب سره کوټلي او وايي مامعاف کړې چه دخپل بادارپاك خواړه مې دترکانو په دغونجښل سوو مرداروغاښو سره وژوول .

دده په دې وفادارۍ اوځوانمردۍ سره دفيصل تندې دګل په شان وغوړيدې اوله ډيرې خوښۍ څخه به ئې کله ديوې خوا اوکله دبلې خوا خلکوته وکتله اوپه لوړ آواز سره به ئې ځو واره دا وويل زمونږ وفاداری اوزړه ورتوب چه به دچاوچاوزړه ته نه لويدئ اويابه ئې يوراز و بل رازفکرونه اووسوسې په دماغ کښې ګرځيدلې نواوس دې راسې په پخوسترګوسره دې يو واردامنظره وګورې)

وايي لارنس دمخه تردې واقعې " اعدا " ته ديوه معمولي سړي په نظرکتل اويومطلب اشنا اوپه خپل چاروکی ئې باله مګراوس داورته ثابته شوه چه ډيرسپيڅلی يومخی انسان دئ بل ئې له يوه معتمد سړي څخه دده داصليت اوشخصيت په باره کښې داسې معلومات هم ولاس ته راوستلې :. دغه " اعدا " چه اوس ئې تاسې له فيصله سره دوفادارۍ منظره وليدله ديوې مشهورې قبيلې مشردی چه په ميلمه پالنه اوزړه ورتوب کښې

ساری نه لری که څه هم له ښهرې څخه ځوان معلومیږی اما عمرئې وشپیتو کالوته نژدئ اته ویشت ماندینې لری په زورور باندی ئې زړه نه سوځی مگر په کمزورې باندی ډیر مهربانه دی له مرگه څخه کرڅ نه بیریږی اوهررنگه قوی دښمن ته مخ پرتندی ورځی له هری خواسره چه په هروخت کښی ملگری شوی دی خدای هغه خوا ژر په فتح اونصرت سره سرلوړې کړې ده .

د "عقبی " ښار چه په ټوله عربستان کښی د سوق الحبیشی له نقطه نظره لوی اهمیت لری د عقبی د خلیج په وروستی گوټ کښی واقع دئ ددې ښار نیول چه د ترکانو د استحکاماتو له حیثه څخه یو سخت کار و او بې تربیو عربو نشوای کولای چه د بحر او یا وچی له لاری څخه دی پر هغه باندی یرغل وروړی نو ځکه لارنس وغوښتله چه د دښمنانو فکرونه د وچی له خوا څخه یو مخ راوگرزوی او د بحرو خواته تمرکز ورکړی په دې چل سره به نو د "اعدا" - " ابوطی " او نورو سردارانو د نفریو په کومک سره ناڅاپه له دې بلی خوا څخه یرغل پروروړی مگر په دې نظریه کښی بیا مشاورینو د تیری نظر یې په ډول سره مخالفت ورسره وکړ او هریوه ئې د هدایت اخیستو په ملحوظ سره د عمومی قوماندانی په عنوان متعدد لیکونه صادر کړه د ۱۹۱۷ کال د اپریل د میاشتی په پای کښی لارنس و خپلو آمرینو ته د بشپړو توضیحاتو ورکولو په غرض سره د مصر لورته سفر وکړ او د می د میاشتی پر لومړی تاریخ باندی بیرته

(وجهی) ته ستون شو سمدستی ئې سم له خپل مرتب پلان سره د مې د میاشتې پر نهمه نیته باندې د "اعدا" او نورو سترو مشرانو تر سلاو مشورې وروسته دایله جاریانو یو لوی جمعیت د عقبې خواته وکوچاوه په دې پلا کښې هم د هغه ذکر سوی سفر په خیر سره یوه ډله و ډول ته نځیدله او بله ډله د باجې آواز ته مدهوشه تللې وه " اعدا " او نور سرداران د لارنس خوږو قصو داسې جلب کړی وو چه بیخی ئې د سفر د سترړیا احساس نه شوای کولای ددغی خوښې او صمیمیت په حال کښې پسله دو ورځو څخه و آل کرنومې ځای ته ورسیدله په دې ځای کښې یو سپین ږیری سره له زامنو اوسیدئ اویوڅو دخرما محدودې ونې هم ولاړی وې . دوی دیوې ورځې په دغه ځای کښې میشت شول ددرېیمې ورځې څاښت مهال ئې بیا سفرته دوام ورکړ دمازدیګرپه شپږوبجو باندې ئې یوځګ کوتل مخې ته راغی چه غیرله څکیدلو څخه په بل شی سره څوك نشوای تراوښتلای مګردعربوزحمت کښنه زامن دیوه بل په کومك سره په ډیره چټکۍ ترتیر شوه اوپه هغه بله خواکښې ئې له یوه جاسوسه څخه دخیریت دمعلومات غوښتلوپه ملحوظاتوسره دیوی زرغونې ناوې (وادی) په مخ کښې خیمې ونجتلې .

شپه په ډیر انتظارسره تیره شوه سهارفوج " داعدا " ترقیادت لاندې وکوچیدئ . هرچاته چې به داموقتې وظیفه تربله پلادیره کیدلو پورې وردغاړې کیدله نو هغه مجبوره وو چه په هره شیله لوړه ژوره کښې څاروکړی اودلښکر د انتظام اوانضباط مراقبت

(c) ketabton.com: The Digital Library

وساتي په همدې ملحوظ سره به نومو ړی کله یوې غونډې ته اوکله بلې غونډې ته وختئ خوسربیره پردې تلتګو شلولو باندی د لاری هیڅ درك ورمعلوم نه شو وایی ددې تردد اوتلابن په حال کښې ئې دپاخه ثابت پرمهال باندی داورګاډی له لین سره څوسپاره ترستر ګوشوه لارنس په ډیره وارخطایی سره له ده څخه پوښتنه وکړه داخلك ستاپه ستر ګوشناخته درځی ؟ " اعدا " دسرپه ښورلوسره " دنا " جواب ورکړ لښکریان په خپل طبعی تګ سره روان وو چه په معنویاتواو وضعیت کښې ئې کوم تغیرنه محسوسیدئ ترڅه ځکل تللو وروسته مشاهدتا هریوه ته معلومه شوه هغه سپاره ددوی دبنل محاذ نفری دی اودمستهارن ترمشری لاندی ددی ځای دریل دپټریو الوزولو وظیفه وردغاړی شوې ده لارنس دخپل دی نوی همکارسره په لیدلوخورا ډیره خوښی وکړه اویو ساعت ئې دخپلې نقشې له مخی څخه لاری وروښودلې بیانوهغه سره له خپلونفریو بله لاره واخیستله اود دوی قافلې په دا دوهمه ورځ مازدیګرد ریلوا یی دعمومی جنکشن له څنګه سره دشپی تیرولو له پاره واړول په داسبائې دنومو ړی منطقی دریلوائی ترپټریو الوزولو وروسته خپل مشکان له اوبوڅخه ښه ډك کړل اود (آل هرل) دوچی ریګنی بیدیا په سخت سفررهی شول وایی په دې لارکښې ګرمی اود بادریګ پاشلو له یوې خوا څخه اودشپو شپو بد خوابیو له بلی خوا څخه د ټولووضعیت داسی ورخراب کړی وو چه سراب ته به ئې داوبو په هیله سره ورځغستله اودهریوه سوو

کوکو فضا په سراخیستي وه گاهي به وخدای ته په
زاریواودعاشوه کله به ئې لارنس اومشران ترگریوانوتينګ
ونیول دالاپریږده پسله یوه شواروز تک څخه ئې اوره هم مخ پر
خلاص شوه او اوبه ئې هم لږی شوی دلته دتولوله ژوند څخه
امیدونه وشلیدل اودمرګ په انتظارکښې یې سترګی څلور
شوې ددی پریشانۍ اواضطراب په حال کښې ثابت مهال
یواوبښ خالي ولیدل شو چه سپورئې په کوم ځای کښې
دکمواکی له حیثه شیوه شوی وو لارنس ئی دارخ له ملګری څخه
دنوم پوښتنه وکړه او د غائبیدو تفصیل ئې ځنی وغوښتی هغه
ترلږ فکروروسته په ډیره وارخطایی سره ورته وویل نوم یې
عاصم دی مګرپراته کیدو باندی می یې خدښکه علم شته
زمونږ بادرده پردیس ته خپل پاك ایمان اوسپیڅلی ضمیرددې
اجازه ورنکړه چه دلاری ملګری دې که څه هم غریب وی په
بیوزلی سره له لوړی یاتندی څخه دکومی کوتي له څنګه سره
مړشی اودی دی ددې نورو بې عاطفی ملګرو په خیرسره رډ
رډورته ګوری نوځکه ئې بیله دی څخه چه له مرګه ووبریږی
اویادی دخپلی لوږی اوتندی خیال وساتی سربیره دیوه اودبل په
تهدید باندی داوبښ مخ راوګرزاوه اوتردوه ساعته تک وروسته
ئې هغه خوارځواکی انسان دیوې غونډۍ په بیخ کښې
دبیهوښی په حال کښې وموندئ په خورا تکلیف سره ئی په
یوازی سروکجاوی ته پورته کړ اوبیرته په چټکی مخ دقافلې
پرخوا رارهی شو . " اعدا " اودوه نورخلك چې په ده پسې رارهی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی وه په لارکښې ورسره مخامخ شول که څه هم هغوی ئی په ظاهره له دی وسیله ناکه وضعیت څخه وخوښی اظهاروکړ مګر پشلاٸې پوچ ورد ورته ویل اودده دا حرکت ئې یونامعقوله اوبی ځایه حرکت باله .

مطلب دادی چی پسله پنځلسو ورځوڅخه په داسی حال کښی چه داساعت یابل ساعت به دټول مرګ دتندی اوګرمی له لاسه یقینی وو یوه نخلستان ته ورسیدله له دې ځایه څخه بیاترلږ توقف وروسته مخ د (بیراحضر) پرخوارهی شول چه داځای دسراهان دوادی دشمالی طرف په ۵۰ پنځوس میلی کښی واقع وو وایی په دغه لارکښی دیوې داړه مارانو له طرفه څخه ناڅاپه فیرونه پړی وشوه چه یوئې ددوی له ملګروڅخه مړکړ که څه هم لارنس واندیوالانو ته دتوقف اوکوزید و امرورکړ مګرهغوئي دخپل مړی دبدل اخیستلوپه ملحوظاتوسره په خوله ونکړه او سمدستی دغونډی پرچاپیره باندی یوه الغه شوه یرغل اوړونکوئې تریوی ګړی پوری لامقاومت وکړ مګرپه آخرکښی ئی په ډیره بیشرمی سره ماته ومیندله اوپه شاوخوا شیلوکښی سره تیت وپرك شوه . دوی وروسته تریوه شوارور تګ ونومونړی ځاه ته ورسیدله اوپردغه ځای باندی ئی دسفرلومړی برخه بشپړه شوه .

پسله دی څخه نودعقبی دمحاصری منصوبه پسی راواخلو چه لارنس ته به دهغه ښاردفتحی په باب څه ډول ډول فکرونه په خاطرکښی وګرزیدل او د خلکو دغولولو له پاره ئی څه

رنګارنګ پلانونه سنجول وایي ددغه فکري انقلاب په نتیجه کښي ئې دهغه ځای لوی شیخ ته " داعدا " په ذریعه سره ځوهمیاني طلاوي ورولیږلي اودهغه خاصه توجه ئې د فیصل په باره کښي وغوښتله اوپه خپله په یوه لنډ سفر خاص ددې معلومات حاصلولو له پاره چه له عقبي څخه بیا (پتما) ترسرحده پوري دښمنانوڅه استحکامات نیولي دي او دخلکو وضعیت ددوی په باره کښي څه ، ول دئ پټ رهي شوهیڅوک ئې په رازخبرنکړه وروسته ترستنیدوېې دملګرو داصرار په اثرسره په دی موده کښي داسي توضیحات ورکړل :. " بعلبك" ته ولاړم هلته مي دترکانو په ځومجلسوکښي دلباس دتغیرپه صورت سره ګډون وکړاود هغوی پردې اتفاق باندي چې مابه نیسي اوسخته سزابه راکوي پوره علم راغی پسله هغې څخه بیا دیوه سوداګر په بڼه سره دمشق ته پسي ورتیرشوم اوهلته په بیغمه زړه سره ددوښمن په کیمپوکښي وګرزیدم دخلکو نظریي مي ځانته معلومي کړي اوپه بعضو پټو پلانونوئې پوره خبرشوم " یولیکونکی لیکي چه : تر راغبرګیدو وروسته چه به دي په بیغمه زړه سره " دعقبي " وفتحي ته متوجه کیدئ ناڅاپه دخارونکو له طرفه څخه اطلاع ورته راورسیدله چه ترکانو "دسرهان " په ټولو ځهانوکښي زهراچولي دي، ددي خبرپه اثرسره مجبور شو دهغو تر پاکولو پوري نقل وحرکت وځنډوئ اود دوښمنانو ددې ناوړه وضعیت په مقابل کښي په اورګاډي باندي دیوه فوري یرغل تیاري ونیسي چه په دی سره

به نو د هغو فکرونه دذکرسوو منصوبو څخه راګرزیدلی اوبلی خواته به متمرکز شی .
دادې تاسې ته معلومه وي چه ترکان په رشتیاهم دڅاهانو د مسمولو په تفنن سره مطمئن وو اویرغل وړونکی عرب ئې پرمخ تباه ګڼله نوځکه ئې محدود نفری ددې منطقی ددفاع له پاره پریښودل اونوره قوه ئې یوې بلی خواته سوق کړه مګردې غلط فکرئې ژرمعکوسه نتیجه ورکړه اودلیدلی خوب تعبیرئې سرچپه وخوت ـ زړه ور " لارنس " دپنځوسوو عربی ځلمیانوپه مرسته سره له یوی خواڅخه د (غدیرالحج) دستیشن دساتونکوپه ماتولو اوله بلی خوا څخه دمهموپلو اوریلوایی دپټریوپه الوزولوسره له یوه مخه څخه معنویات داسی ورمختل کړه چه دبند ټرلو پلان ئې هېرونشوای ورته طرح کولای بل ئې وغوښتله چه د دوی ددې حواس بایللوپه حال کښې لومړی د (ابااللسان) پرپانه باندی چه دریلوایی دلین دملازمینو مهم مرکزوو یرغل وروړی ولی چی بیله دی ځای له نیولو څخه ونورو خواوته تګ امکان نه درلودی اوبیاد (Neghelshtal) دغره کوتل چه دهغه خواته ئې " دعقبی " پوخ سړك واقع و قبضه کړی ددی مهم یرغل لپاره دترکانو دبشپړواستحکاماتوله حیثه څخه وروسته ترسلاو مشوری : نفری پردرو ډلوباندی وویشل شوه لومړی ډلی ته دتلګراف دمزو په پریکولو ودوهمی ته دشپی دناڅاپه یرغل اودریمی ډلی ته دغرونو له سوریو څخه دفیرکولو وظیفی وټاکل شوی اوپخپله لارنس ته څارکول

اومراقبت ورپه پيڅه شوه يوه شپه چه ئې دمراقبت په ترڅ کښې ترکان له چوکيداره څخه نيولې بياترمنصبداره پورې په خواږه خوب بيده وليدل ناڅا په ئې هغه دوهم ګروپ په ملګرې سره يرغل پرورور چه خورا ډير نفرئې ورووژل او هر ډول مالي نقصان ئې ور و رساوه مګرپه پای کښې ئې تندې وګرمې له يوې خواڅخه اودترکانو دنوو توپکانواو نوو توپوشليک لـه بلې خواڅخه ماتې ته مجبورکړه خوسياستاً به ئې هغوته داسې وضعيت ښکاره کاوه چه اوس به دغرو لـه سوريو اوکندو څخه زمونږ نورنفرې يرغل وربانډې وروړی لارنس چه ددې اړودړو په وخت کښې تندې ډيرپه تکليف کړئ اوډپښو دسوده کيدو له حيثه څخه ئې يوګام هم نشواې اخيستلای نوله مجبوريت څخه ئې ويوې لويې کرکنډې ته ډډه واچوله " اعدا " ګومان وکړه چه له بې غيرتې څخه ئې دلته ځان خپ کړئ دئ په خورا قهرسره ئې دطعنې پـه ډول ورتـه وويـل : " وا وا _ وا وا _ عجيبې مسخرې دي را ايستلي دي مونږ جنګ ته پاره وي او تا کرار سيورې ته ځنګ اچولئ دئ که څه هم دده په مزاج باندې دی وينا بدتاثيروکړ مګرپه ښکاره ئې په ويره خوله سره صرف دومره ورته وويل . دائې استراحت نه امرکوه څه وکړم ؟ " اعدا " جواب ورکړتا خو سره لـه ځوانې څه ونکړه اوس په ماپسې شه چه په دغه سپينه ږيره سره دتورې په شرپ مځکه يا آسمان لړزومه کنه " ؟ دده داوينا دهغه احساسات پرجوش راوستل او (داعدا) ترقيادت لاندې ئې په خو راتهور سره دترکانو د پورته

خواپر نفریو باندی یرغل وروړی اوبیخي یې وکیمپوته ورداخل شول نورو عربو هم ددوی په دي یرغل سره له هری خوا څخه په چور وچپاوپیل وکړاوس نو (عقبی) ته دلاری دخلاصیدو امید یقیني شواوپه دی غیبي فتح سره دټولو زړونه داسی خوشحاله شوه چه دورځو ورځولوړی وتندی یې هیری کړي اوسره له دغوستونزو او زحمتو دیوي بلی نیږدي تاني دنیولو په فکرکښي شوه چه هغه هم خوراژر دلارنس په پاخه تدبیر او دزړورو عربو د موټو په زور سره په یوه یرغل ونیول شوه اوراساً یې داتم دوادی لاریښ واخیستله په دي منطقه کښي به خلکو دالجي په هیله سره ګډون ورسره کاوه اوجمعیت ئي ورځ په ورځ مخ پرزیاتوب واوترکانوته چه له هری خوا څخه د ناکامیو سره مخ شو اوسره له نوی وسلې ئي هیڅ کارمخ ته نه تئ نوځکه ئي په ((عقبه)) کښي مقاومت ونه کړای شو او د معنویاتو بایللو په حال کښي ئي دا ډول سخته ماته ومیندله چه هیڅ تصورئي نه کیږی . وایی دلته نو سربیره پرسترړ یا باندی د فاتحو میړو وضعیت لوړی اوتندی داسی ورخراب کړئ چه دنورورإندی تګ امیدهیڅ نه ورته کیدئ د دوډئ په عوض کښي به داوښانواومی غوښی هم په کافی اندازه سره نه ور رسیدلي خوسره له دي به ئي په زړوکښي د ((بعلبك)) د نیولو فکرونه غونځیدله - فعال لارنس چه د دوی ددغه فکر ښه ګرمول غوښته اوپه دي رواداره نه وئ چه د رس. یاوسلي دکمبود له حیثه دی دا سلسله وشلیږی نوځکه ئي ډیر ژر سره له

ناروغی اوتکلیفو دیوه فوری امداد غوښتلو په غرض سره دمصروعمومي قوماندانی ته د سفرکولو عزم وکړ چه ضمنا به خپل دکاروبار راپور هم دهغو تر نظر تیر کړی او داینده خط مشی هدایت به څنی واخلی وایی په دغه سفرکښی ئي اوه کسئه بلد اوښ والا هم له ځانه سره ملګری کړی ووچه د ((سینا)) په سووځونکی ریګ کښی به ده کله دهغوی داوښ مهارنیولی ؤ اوکله به هغوده داوښ مهارنیولی وُ څوددغه یوعالم تکلیفواوزحمتوترزغملو وروسته سویزته چه له ((عقبی)) څخه (۱۵۰) میله لیری دی نیژدي شول .

لارنس وایی - په دی ځای کښی ماله موظفو مامورینو څخه دبیړی دتګ معلومات د تلیفون په ذریعه سره وغوښتئ هغو جواب راکړ:

((ترسبا پوری انتظار وکاږه)) مجبور شوم شپه می پردي غاړه باندی له ملګروسره تیره کړه په داسبادیوي ګړندی بیړی په ذریعه سره په دوو ساعتو کښی هغی غاړی ته پوری ایستل شوم هلته می دبعضو اشنایانو له طرفه څخه تو د هرکلی وشو په دابله ورځ سهار د اورګاډی په ذریعه سره ((قاهري)) ته رهی شوم داسمعیلیي پرلوی جنکشن باندی جنرل (ویمیز) راسره مخامخ شونوموړی په لومړی پلاکښی ونه پیژندلم مګر پسئله پیژندګلوی څخه ئي ښه خوږ مجلس راسره وکړاوراته وئي ویله پرون می دغلی اووسلی یوډك اوګوټ عقبی ته ولیږه دده دي زیری زماتوله اضطرابونه رفع کړه اوپه خورا خاطر جمعی سره

((قاهري)) ته ورسيدلم هلته اکثرو شناخته کسانو په دغه عربی جامه کښی نه پيژندلم اود يوه بدوی عرب گومان ئي راباندی کاوه يوه ورځ د جنرل (کليټن) واطاق ته بي اجازی داخل شوم هغه زماپه دی بي اجازی ننوتلوسره ډيرمتاثرشواودنه پيژندوله حيثه څخه ئي تندی ترش کړپه خوراقهرسره ئي راته وويل :
((زه خپل قيمتی وخت له يوه بدوی عربه سره نشم ضايع کولای)) ماپه ډيروضاحت سره په انګريزی ژبه جواب ورکړآيازماله پاره لاهم وخت نه لرئ ؟ ددي وينا په اوريدلو سره ئي په ځيرځير راته وکتل دشناخته شك ئي راورسيدئ نوله چوکی څخه چست راوغور ځيدئ او په بغل کښی ئي ټينګ ونيولم په خورا انکسارسره ئي ډيره معافي وغوښتله د لارنس دی لياقت اوکفايت ته چه په دومره لنډه موده کښی په يوازی سرسره دومره مهم کارونه انجام کړه دمصرګردولوړومنصبدارانوګوتي په غاښ کښی ونيولی - ترده دمخه يوبل جرنيل چه (اسن بای) نوميدی هم دغه ځای ته ددغه خدمت له پاره ليږل شوی ومګر هغه پرته له شيانو ټولولو او يا فوجي انتظام څخه کوم بل اقدام ونه کړ .
يومنصبدار وايي ترکانو زموږ د ګران ((لارنس)) د نيولو له پاره يوکافی مبلغ د جايزي په توګه سره تخصيص کړي و اوجاسوسانوبه ئي په هر ځای کښی په ډير وقت سره مراقبت کاوه مګر پاخه تدبير او دوظيفی رشتين توب پرده باندی داسی او سپتيزه کلاراخر خولي وه چه د هغو هيڅ لارنه ورته

کیدله. د ډائنامنټ دیوي نوی طریقي د ازمویني په سلسله کښي لارنس د ۱۹۱۷ عیسوی کال د ستمبر په میاشت کښي د (د هاوامداورا) د ریلوایي په الوزولو کښي خپل بشپړ لیاقت ثابت کړ په دغه ځای کښي ئې د یوه بم په ښخولو سره نه یوازي د اورګاړی انجن په هوا کړ بلکه هومره جاني او مالي تاوان ئې ترکانو ته وروا ړاوه چه حد او اندازه نه لری د اکتوبر په میاشت کښي ئې دیوی بلي اورګاړی په الوزولو سره. ډیرش ترکان مړه او اویا ژوبل کړه

د پورتنیو تاوانو په اړولو او یا د شمالي و جنوبي سیمو د لویو لویو سټیشنو د پټریو په الوزولو سره چه د ښمن ته دا ثابته شوه چه عربو په هر ځای کښي د مخالف بیرغ راته پورته کړی دی نو ځکه ئې په خورا بیړه سره ټولو محاذوته خورا ډیر مجهز عسکر واستوله او د اورګاډو د محافظت انتظام ئې هم په ممکنه ذریعه سره وکړ وایي تردي اندازي پوری له احتیاط څخه کار اخیسته کیدئ چه بیله ساتونکو له جنډی رېولو څخه به ریل له خپله ځایه څخه حرکت نه کاوه خوسربیره پر هومره انضباط او انتظام باندی به لارنس له یوه داسي ځایه څخه نقصان ورورساوه چه ددوی به هیڅ فکرور ته نه وه بل به په دغو غلطو آوازو چه نن به پنځه سوه وسله لرونکي عرب پر فلانکي ځای باندی یرغل وزوړی او یا فلانکي سټیشن تر پټریو لاندی بمان ښخ شوی دی ساده ترکان سره مشوش او وارخطا کیدله.

د اکتوبر د میاشتې په آخر کښې که زموږ د منځنې ختیځ فاتح دیر موك دوادی د پله په الوزولو کښې چې د دمشق دزیلوایی لین یې له خیفاسره وصلاوه او دتل الشباب (telell-u-shebad) نومې ځایه سره واقع وه بریالی شو مګر سم له خپله پلان سره خوئې پسله شپو، شپو بدخوابیو څخه د فوجیانو د اورګاډو دوه انجنونه په هوا کړه - دی وایی په دې پلاسفر کې له مرګه سره مخامخ شوم خو پاك خدای ځنې بچ کړم د سکنجو او پانو د تکلیف سهلو ته به مې ګوته په غاښ کښې ونیسې له زلخوږی څخه به مې یوې ګولې ډوډۍ ته سترګې لویدلې او له شپو. شپو بدخوابیو څخه مې دماغي توازن خراب شو مګر په دغه حال کښې به خدای ته پر سجده پروت وم او دغه شکر به مې ادا کاوه چه و وجدان، وطن .او خپل مقدس دین ته دې خجل نه کړم

وروسته تر دغه سفر څوموده سخت ناورغه و بیا د دانیال درې ته د څو تنو په مشری ولیږل شو هلته ئې په ملي جامه کښې توله حربی ځایونه تربښو وکښل وایی یوه ورځ له ملګری سره د هغه ځای په کومه کوڅه کښې تیریدئ چه ناځاپه د شاله خوا څخه دودریږئ ږغ پروشو ده غوښتله چه ځان د کومې خواته ګوښه کړي مګر ملګری ئې د اشتباه د رفع په عوض سره مانع شو ترکی سپاهیانو ته چه د دوی له هیئت څخه په زړو کښې پخوالا څه شك پیدا شوی وه څکه ئې تودی تودی پوښتنې ځنې شروع کړې خو له مجملو جوابو څخه ئې کومه نتیجه لاس ته ورنغله

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته ئی دزړو اشتباوی یقینی شوی نوئې د حوالدار په امر سره په پوری وهلو ترلوړه مقامه پوری بوتئ هغو ته هم دده منطقی دلایلو په زړو کښنی څه شك پیدا کړ او د لاس ته راوستلو اطلاعاتو په اسناد سره ئې جاسوس وباله یو منصبدار چه په خورا قهر سره ئې برګ، برګ ورته کتل و خپل نوکری واك عسکر ته ئې داسی امر وکړ:- " ددی فاسق ماغزه په سر کښنی ور اوبه کړه - دا ملعون ماوپیژاندئ چه د انګلیسانو په ټونګ سره ئې موږ ته په هر ځای کښنی د مخالفت اورونه بل کړی دی د داسی کسانو په پښتو خبرو سره باید ونه غولیږو اونه ئې پراسکیرلی حال باندی زړه وسوځو دوی زموږو ستاسی په زړوښکلی ځلمیان په خورا بیرحمی سره مړه او د هغو د ناویانو ماندینو او ګلالیو زامنو پر سروباندی یې د غم خاوری باد کړې دې مهیجو ویناؤ د هغه عسکر احساسات داسی په ښوړ راوستل چه کله به زموږ د رشتینی خدمتګار (لارنس) په نس کښنی ورغورځید او کله به ئی په چپلاخویا لښتو سره پر مخ مخ واهه په دې سره چه به ئې هم زړه سوړ نه شو بیا به ئې له پانی او کندې څخه کار اخیستی وروسته ترښه ژوبل کیدو او تکلیفو پر راوستلو ئې د بیهوښی په حال کښنی یوې منحوسی کوټې ته ارتاوکړ او دروازه ئې ټینګه پسی قلف کړه شپه په دغه بیهوښی کښنی پرتیره شوه په دا سهار ئې بیا په پانو او کندو کښنی پښنی وروچولې او زیات تکلیفونه ئې پرراوستله مطلب دادئ چه تر درو ورځو پوری ئې دغه شدادی وهلو دوام درلوډئ په داځلرمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه ئې له ځانه سره د تیښتې تصمیم ونیوی او تر یوه لوړ کلکین ئې په ډیر زحمت سره ځان لاندې راواچاوه پر کلکه مځکه باندې ئې ژوبل بدن په داسې شدت سره وموښت چه د راسته لاس هډوکی ئې سره ریزمریز شوه او تریوه ساعت پورې هلته بیهوښه پروت و بیا ئې په ډیر تکلیف سره په ښخیدلو ځان له ودانیو ښخه لیرې دیوې بیدیا ته ورساوه شپه ئې دیوی کر کندی بیخ ته د یو عالم بېرې په حال کښې تېره کړه سهار په شنه خړه د کیمپ لورته رهی شو

ای د هیواد د خدمت دعوه کوونکو! په تشولاپو او یا پوچو ادعاو سره څوك د وطن د مور حق نشی ادا کولای - دا حق د لارنس غوندې میړه په تنها کوتلو او ژوبل بدن سره ترسره کیږی د میړو تېرونه غواړی چه ددار رسی اویادتوپ ګولیو لره سپرشی که څه هم د ناروغی عارضی او یاد باران او واوری اوریدلو دری میاشتی زموږ ددی میړه په پلانو کښې سکته ګی راوستله مګر سر بیره پردې باندی به ئې په استشاره سره د ریلوایی د پټریو الوزولو او یا غلطو پروپاګنډو خپرولو کار جاری ووایی وروسته تر روغتیا به همیشه له مرتبه پلان سره سم دکوم نړیدلی پله له اړخه او یاد ریلوایی له الوزولو پټریو سره پټ و کله چه به د هغو د تعمیر کار د موظفی عملی له طرفه څخه بشپړ شو او دتګ وراتګ اطمینان به ئې مرجع ته ورکړه شو په دې وخت کې به یې خپ چپ یرغل پر راوئ یا بد یې وروسول او یابه ئې په بم ورالوزول په عین حال کښې به ئې مصر او عربستان ته کله د

بحر لـه لاړی او کلـه د وچـی لـه لاري هـم سـفر کـاوه او د خپلـو پلانونو اقصات به ئي په هره ممکنه ذریعه سره اصلاح کوله د بخت او اتفاق اطمینان ته ئي کرت کارونه نه سپارل
په ۱۹۱۸ عیسوی سنه کښې و (تفیلح) tafileh ته دتګ په لار کښې لومړی و (ګوریریا) او بیا تـر دروهفتو مسلسل کوچ وبار وروسته د نوموړی سیمی جنوبی ګوښی تـه ورسیدئ دلتـه ئي د بعضو ټینګو اندایولانو په مرسته سره د (ترف) turf نومی ځای د ریلوایی مشهوره ستیشن ته سخت نقصان ورساوه لیکن پـر تفیلح باندی ئي د موسم دنه موافقت لـه سببه د یرغـل کولـو موقع پیدانکړه بیرتـه دی او ملګری خپلو خیموته چه دغرو پـه لوړو سطحو کښې ئي نجتی وي ستون شـوه او تریـوی اوږدي مودي پوری د هوا د مساعدت په انتظار سره هلته میشت شول یوه شپه چه آسمان صاف او د ځورلسم سپوږمی د شاوخوا تولـه غرونه او دښتونه روښانه کړی وه ناڅاپـه د یوي غونډی لـه شا څخه د توپکانو ډزی وارویدل شوي اود عربـو یوه ډله دماتی پـه حال کښې مخ ددوی پر خوا راروانه وه - لـه وضعیتـه څخـه داسی معلومیدله چه یولوی جمعیت پسی را اخیستی دی لارنس چه له لوړی څخه ددي حال مشاهده کوله نابېره ئي ګولی لـه پښو سره وچاودله خدای و چه کوم نقصان ورونه رسیدئ او ژر دیوي ګتی شاته خپ شو په دي وخت کښې هغه یرغل راوړونکی سپاره پـر دوډولو باندی تقسیم سوه چه یوي بـه ښې لورتـه او بلـی بـه کیڼ لورته حرکت کاوه هدف ئي فقط د کیمپ خیمی نیولـی وی دلتـه

نو دده غړی وتښتیدل مجبور شو سم له حربی سیاست سره ئې د ملګرو یوې ټولی ته دښې خوا بلی ته ئی د کیڼی خوا او دریمي ته ئې پر منځنی محاذ باندی د فیرکولو اشاره وکړه مګر سربیره پردې باندی ئې تلفات یوسلوشلو کسو ته ورسیدل
که د هواد انقلاب اړودوړنه وای پیښ شوی نو د ټولو تپ کیدل یقیني و مطلب ذادئ چه ددې طوفانی موسم دوام له یوې خو څخه او د ملګرو بی ثباتی ئې له بلی خوا څخه په مقاومت کښې څه تزلزل پیښ کړ نو ځکه (ابا - ال - لسان) ته د بعضو مشرانو په سلا سره کوچ شو او هلته ئې د موسم تر ښه کیدلو پوری خورا ډیر عرب د ترکانو مخالفت ته وپارول او ضمناً ئې نور نوی نوی پلانونه وتړل د پسرلی د موسم په پای کښې چه د هوا وضعیت لږ څه سم شو او د هغو بی همتو فوجیانو له زړو څخه د لیدلو تکلیفو خاطرې محوه شوې بیائې پر (تفیلح) باندی یرغل وروړولو عزم وکړ په لار کښې کرنیل (جوانس) د مصارفاتو له پاره پنځوس زره پونډه ورتسلیم کړه ددی کافی مبلغ له خوښې څخه ئې ددی پلاد سفر ټوله تکلیفونه او د ملګرونا ځوانی هیرې کړی له شوبك څخه د شاتوری اوښ پر شا باندی دیوه اوښ والا په ملګری سره مخ د (تفیلح) پر خوارهی شو په لار کښې به ئې په هر ځای کښې د ترکانو له ګماشتګانو او یابد و عربو څخه تکلیفونه لیدله له ډیری سپرتیا څخه ئې کوناتی او ورنونه داسی زخمی شوی وو چه بیخی به زهوب ځنی بهیدئ کله به د غره د داسی ځکی ته پورته شو چه پنځه زره فوټه به ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګوالی درلود او کله به و یوی داسی کندی ته شیوه شو چه بیخی به ئې د ختلو امکان نه وه اوښ د سوده توب له سببه نه تلی او اوښ والا هم د غوراز - راز زحمتو سره وارخطاکړنه ئې غوښته چه اضافه دی یو قدم ورسره واخلی مګر دده راز یو جګیوبه بیا تر یوه حده پوری بوتئ درشیدیی د کلی په یوه میلی کښی خو هغه اوښ والا برملا ښکنځل ورته کول اوښه ئې زړه غوښته چه حملی ورسره ووهی مګر د لارنس تېر ئې په ډیره بی پروایی سره تحمل کاوه کله به ئې لکه وړوکی په یوه شی او کله به ئې په بل شي خوشحاله کړ ځو ددغه تکلیف او زحمتو په حال کښی یوه کوچنوتی کلی ته راورسیدل - د کلیوالو ښه سلوك او میلمه پالنی ددوی ستړ وتلو او ژوبل بدن ته څه دمه ورکړه له دې ځایه ئې د جنرل (الن بای) دلیك په اثر سره د (تفیلح) لار پریښوله او د مصر و فلسطین د تګ په نیت سره مخ د "عقبې" پر خوارهی شو هلته د ملاقات په ترخ کښی نوموړی جرنیل د جرمنیانو او ترکانو د دوستی په تړون سره ډیر متاثر ښکاریدئ. او پسله دې څخه ئې داتحاد یونو کامیابی بیخی محاله ګڼله مګر لارنس دده دا ټولی ناامیدۍ په امید سره تبدیلی کړی او مجبوری ئې کړ چه "عقبی" ته به خپلی مرستی په هره ممکنه ذریعه سره دوچنده کوی

د بلی پلا مشاهدې په ترخ کښی له " عقبی " څخه د سوو کالونو د بې حسۍ کوچ ولیدل شو د ریګو پر کوټو باندی چه د عربو له وادی څخه بیاد بحر تر ساحله پوری اوږدې وی دتورو کړ.دیو په

عوض کښي ښکلي . ښکلي کیمپونه ولویدیز پلوته د الوتکو له پاره یو وړوکی میدان هم جوړ شوی و په بحر کښي دوړوکښتیوتګ و راتګ او د مالو پورته کولو کښته کولو جم و جوش و او هر لیدونکی ته یې ددې ځای د روښانه ایندې امید پیدا کاوه د انګریزانو سلو تنو سپاهیانو د جبه خانی او نورو اسبابو ساتنه پخپلو رسمي جامو کښي کوله د توپکانو او نورو وسلو د ترمیمولو کار په خورا ډیره جارې و ځینو عربو به نوی توپکان اخیستل او ځینو به هغه خپل زاړه خوښول په ګوویریا کښي یوه نوې عسکري چوڼۍ ودانه شوی وه د "عقبی" او"اتم دوادی سرك فراخ شوی او پوخ شوی و د (ګووریی) چوڼۍ لاپر هغه پخوانی حال باندی وه د ښار د اوسیدونکو و ضعیت څه تغیر کړی و اما د لیرو ځایو خلکو لا هغه زوړ مسلك چلاوه نامانوسه شیانځ به ئې نه خوښول د نیژدو شیانو اصلیت به ئې په مشاهده او دلیرو دابه ئې په نښه کولو سره معلوما وه

یو لیکونکی وایی په دغو ځایو کښي هرانګریز مجبور و چه د ځان د ساتني په غرض سره څلوېښت کسه زړور وسله وال عرب نوکران کړي ولی چه پروسله باندی مین خلك غیر له دی خلګو څخه مانه ولیدل او نه به ئې ووینم د هریوه په اوږو کښي ئې دوه توپکان سره له لسو دولسو قطارو کارطوسو ضرور لیدل کیده د لارنس ترتګ وروسته که څه هم په دې ځای کښي عمرانی چاری مخ ته ولاړې اما د ویلو وړ جنګي اقدامات ونه شوه - " جنرل الن بای " له یوې خوا څخه دانګریزانو دهر محاذ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګ کښی د نقشونه تطبیق. اوله بلی خوا څخه د اورپا دتاوده جنګ مبتلو دې ته اړیوست چه تر درو میاشتو پوری اقدامات وځنډوی او خپل نفری د صلاحیت لرونکی مقام له حکمه سره سم د مصر او فلسطین له نفرو سره یو ځای غربی محاذ ته ولیږی. وایی د اتحادیانو قوت ځکه چه په دې وخت کښی یوازی د عربو په معمولی انقلاب پوری منحصر و نو د حربی سیاست له مخی په شرق کښی د ترکانو ماتی د غربی محاذ ددښمنانو معنویاتو ته تزلزل پیښنه ولای شوای او زمونږ د نفریو اقداماتوته فرانسه کښی کوم مانع نه پیداکیدئ

وایی لارنس ددغه سیاست په پیروی سره د خپلو پلانو تطبیق ته ښه ترا متوجه شو او د مختلفو محاذو اداره ئې پر خپله غاړه واخیستله یوه پښه به ئې تر عربستان پوری وه او بله به ئې تر فلسطین او مصر پوری ، مګر په عین حال کښی ئې "دمشق" د ټولو جنګی کار روائیو کلی ګڼله او هر وخت به ئې دا اظهار کاوه چه ددې ښار فتح د ټوله شرق فتحه ده-

یوه منصدار راته وویل چه جنرل (الن بای) د بشپړ اعتماد له مخی ټوله مهم کارونه لارنس ته سپارلی وه - او د ده بې سلا ئې یو جز ئې اقدام هم نه کاوه د ستمبر د میاشتی په لومړنیو ورځو کښی نوموړی جرنیل د هغه په مشوره خپلو فوجیانو ته سم له نقشی سره د حفظ ماتقدم له پاره داسی هدایت ورکړ - ((څه نفری دی تر دوهم امره پوری دونو شاته پټ شی و جریلوته نیژدی د حجاز دریلوایی دلین دساتونکو د تشویش او وار خطا

یی له پاره دیوی نوی چونی په ودانولو کښې معنویاتو باندی لویه اغیزه کوی دا تدابیر صرف ددې له پاره دی بالفرض که ددښمن الوتکې په کوم وخت کښې زمونږ و خواته راوالوزی نو د نوموړی چونی او سیدونکی به داور په دود اوپه ونو کښې پټ شوی نفری به د توپکو په پرله پسې ډزو سره فضا تاریکه او مغبره کوی دا چل که څه هم په حربی چلو کښې یو زوړ او متروك شوی چل و مګر په دی وچه بیدیا کښې ئې د بې تدبیرو ترکانو په مقابل کښې حتماً نتیجه ورکوله لارنس چه د ضروری کارو داجرا په سلسله کښې کومی نامعلومی خوانه تی نو ئې کوم میجر ته د شریف د فوج اداره په موقتی صورت سره وسپارله او حتماً ئې د څولینود د پټریو الوزولو هدایت هم ورکړ دغه میجر سم له هغه هدایته سره یوې خواته په دری ورځنی سفر رهی شو مګر هلته د عربو مشرانو دې جواب چه موږ د بدوانو بې مرستی ستاسی مرامونه مخ ته نشو بیولای ډیر مشوش کړ مجبور شو چه په هو ممکنه ذریعه بدوان له ځانه سره ملګری کړی ګوندی په دې چل سره ئې فیصل او آمرینو ته فعالیت معلوم شوی او له آینده عتاب او خجالت څخه ئې وژغورل شی "نوری" نومی بدو غوښتل چه دده له دې سرا سیمه حالت څخه استفاده وکړی نو ئې د خپل قوم د حاضرولو پیش نهاد دسلو اوښانو د ورکولو په شرط سره وکړ میجر چه ئې په چل د مخه لاپوه شوی و ځکه ئې داوښانو او کجاو دنه موجودیت په بهانه سره تر ځان تیر کړ - انګلیسان او عرب په سیاست

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنبی د زاړه و ماشوم نسبت سره لری نو آیاد استاسی وزړه ته لویږی چه د سلو کالو تجربه کار سړی دی د پنځو ورځو ماشوم خطاباسی - او یادی دپیسو په مقابل کنبی کوم مشکل کار سرته ونه رسیږی مطلب دادی چه څورلس ورځی د کوچیدو په تصمیم کنبی ځند راغی په پنځلسمه ورځ د حملې تول ضروریات مکمل شوه او سبا ته به د مقصد لورته کوچ وبار کیدی چه یوواری د ځینو مفسدینو په عزم کنبی سستی راغله او د خورا ډیرو پیسو غوښتلو بهانه ئې رابرسیره کړه میجر مجبور شو د هر یوه په خوله کنبی ئې څه زهر وروا چوله اوله دوی سره ئې پردې فیصله وکړه چه بله پلا به داسی بیځایه غوښتنی نه کوی مګر بی ترپې اووږي خلګ کله د عهدو بیمان پاس ساتی یاله خپلو ویناو څخه شرمیږی په داسبا بیا هر یوه خان پریوه اړخ باندی واچاوه او دمشرانو په ذریعه سره ئې خواهش وکړ چه انګریزان دی زموږ د عزت نفس پاس وساتی او داسی نفیس لباسونه دی را ته تهیه کړی چه تر هغه نفیس نه وی - دا پیشنهاد ئې هم ومنل شو او په دا بله ورځ ددوی په ذریعه سره یوه داسی سپکه حمله وشوه چه هیڅ نتیجه ئې ورنکړه له دی لیکنی څخه به ممکن تاسی ته دا معلومه شوی وی چه "لارنس" ددی بی سروښکره قوم د څه ناشودو ته تیر سپر کړئ او د تکلیف شپی وورځی ئی ورسره تیرولې سر بیره پردومره زحمتو باندی په کوم وخت کنبی د سست عنصرو انسانانو په څیر سره د ناامیدی اظهار او یا نوره شکوه ځنی ونه شوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارنس د بسرکاری اوښ والاو په ملګری سره بیرته عربستان ته ستون شو په لار کښي به یوه اوښ والاو بل اوښ والا ته غوږ نیژدی کړه پس پسی به ئې سره وویل هغه لارنس نومی انګریز دغه دی چه ترکانوئې پرسر باندی دلسوزرو پونډو جائیزه ایښې ده چاوچابه بیا په ډیر حیرت سره رډ .رډ ورته کتل وایی د غیاب په ورځو کښي د ذکر سوی خرابی په وضعیت سره ډیر متاثرو نو ځکـــــه ئـــــی خپـــــل معاونـــــان فـــــوراً او (ابا - آل - لسان) ته وروبلله او په دې موضوع باندی ئې څوورځې مسلسله مشوره ورسره وکړه دا هغه ورځې وې چه حسین میر جعفر پاشا په جنګ کښي ګیر کړی او دزامنو او پلار په مابین کښي پردی شخړه باندی مخالفت پیدا شوی وٌ او په کاغذیا تلیفون کښي به ئې یو د بل ته سپکی و نالایقی ویلې دې اقدام ته له هره حیثه څخه موږ یو معقول اقدام نشوویلای ولی چه ټولو فوجیانو د یوې مهمی حملې کولو له پاره صفونه تړلی او د مشرانو امر ته منتظره وه دا هغه حمله وه چه لارنس ډیر ورته خوش بینه و اما د ذکر سوی واقعی د پیښندو په اثر سره پوره شپږدیرش ساعته ټال شوه وایی ددې یرغل د کوچ و بار مخی ته په اول کښي خورا ډیر مشکلات واقع شوه مګر په پای کښي ئې انجام په ډیره اسانی سره په لنډ صورت وشو مستیبورن لیکی چه په دی پلا کښي به مصریانو - عربو . او ګورکهو ته سم ددوی له غوښتنی سره خواړه پخیدل او ویشل کیږی یعنی په هیڅ وخت کښي د شکایت کولو موقع په لاس نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورتله میجرنیګ خوار د حمل و نقل د انتظام په لار کښې له زښتو ډېرو مشکلاتو سره مخامخ و ولې چه له اسبابو څخه ډکې ګاډې لوړې ته د انجنو په زور سره نه شوای ختلای او د خلګو وپورې وهلو ته ئې ضرورت درلودئ په دې پلا سفر کښې لوړې (حفر) نومې ځای ته وکوچیدل چه له (ابا - ال - لسان) څخه ئې شپیته میله واټن درلودئ دلته د خلګو د غونډېدلو او نورو ترتیباتو نیولو له پاره لږ څه ټال شوه بیائې نو د (بیرارزق) وخواته چه یو سلو شپیته میله له دې ځایه څخه واټن لرې مخه وکړه دا منطقه په نقشه کښې د نخلستان په شکل سره ښودل شوې وه مګر په حقیقت کښې یووچ ډبرین ډاګ و د چینې په اوبو ئې نه د انسانانو او نه د حیوانانو پوره ګذاره کیدله دلته بیا د میجرینګ فعالیت او زحمت کښې دیادونې وړده چه د اوښانو ناپوه سپاره ئې د بدرګې په صورت سره وټاکلو ځایو ته رسول ولې چه د بدرګه والو وجود د جګړې دفن له نقطه نظره څخه زښت ډېر اهمیت لرې او ددوې په نه وجود سره لښکر مخ ته نشې تلای همدغه سبب و چه ددغو نفریو په غفلت سره زموږ منظم فوج له ناکامې سره مخامخ شو همدغه (ارزق) نومې ځای چه په دې پلا حمله کښې ئې په موقتې صورت سره د مرکز حیثیت پیدا کړې و له - انګریزی - هندی - مصری - عربی او فرانسوی لښکرو څخه ډک شو - لیرې ویشتونکو توپو - جنګې موټرانو - د لرګوګاډیو - په سوو اوښانو او دووالوتکو هم د استعماریت خوښوونکو ترکانو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقابل کښې صفونه پکښې وتړل "شریف" د وسله والو ځلمیانو (۴۵۰) ډلې د مخه لاورته رالیږلې وې لارنس اَو نورو ملګرو ئې ددې وروستې جنګ د ترتیباتو په لار کښې له زښت ډیر فعالیت څخه کاراخیستې او هرې خواته به ئې سره ځغستل کله به ئې له جاسوسانو څخه پټ حالونه نیول او کله به ئې پخپله کشفیات سره کول یعنې د هغو د الوتکو - نفریو - او اوښانو حال ئې دم په دم درلودئ په داسې حال کښې چه د دښمن د مکملې آمادګې خبرونه له هرې خوا څخه راورسیدل نو د کرنیل (جوانس) او میجر (فیرلې) په خواهش سره د مقدماتې ترتیباتو له پاره څو ورځې مسلسل کنفرانسونه ترتیب شوه چه په هغه کښې لارنس د خپلې منصوبې ترتوضیحاتو وروسته د جنګ په وروستې خطره سره ګرده حاضرین خبر کړل او دا ئې هم وویل چه تر دې پلا تاکامې موږ تولو ته مرګ ښه دی "مرفی" او "جویر" نومې طیارو واتان اظهار کوی چه د دسمبر د میاشتې پر لسمه نیټه باندی زموږ الوتکې په امتحانې صورت سره په هوا شوې جرمنیانو هم مقابلتا خپلې الوتکې والوزولې په فضا کښې یوسپک جنګ ومښتې چه په نتیجه کښې ئې زموږ یوې الوتکې ته سخت نقصان ورساوه مګر د پاك خدای په فضل سره مځکې ته سالمه را کښته شوه

تر دغې سپکې هوایې خطرې وروسته لارنس سم له پروګرامه سره د مصریانو ، اوګورکهو نفرې په موټرانو کښې د ریلوای د پټریو لوزولو په غرض مخ د درې پرخوا جده وعمان ته نیژدی

واقع ده ولیږل اما متاسفانه د ترکانو تنخواه خورو عربو د یرغل
کولو موقع ورنه کړه مګر په عوض کښې ئې د لرګو د ګاډیو
سپرونه یوازې دریلواې پټرۍ بلکه ګرده پلونه داسې ورخراب
کړه چه هیڅ د جوړیدو امکان ئې نه درلودې په عین حال کښې
الوتکو هم د دښمن پر مخاذو باندې درانه بمونه وغورځول او د
اوښانو سپرو د دمشق د تلګراف او تیلفون مزې ټول و شلول او
ځو ځایو ته ئې سخت نقصانونه ورسول د (نایپ) د لین پټرۍ
الوزونکو ته د ژر یرغل امروشود (مزریب) د محاذ نفریو هم
پخپل کار پیل وکړ د ښمنان چه د دې مسلسل فعالیت په اثر
سره وار خطا شوه نو ځکه به ئې په هر ځای کښې خپله قوه
دوچنده او درې چنده کوله لارنس چه د لویدیز ریګستان په
علاقه کښې په سوقیاتو یوخت و ناڅاپه ئې یوه ګولۍ له پښو
سره وچاودله چه د هغې په چرو سره سخت زخمي شو مګر له
فعالیت څخه ئې لاس وانخستئ او په نورو ملګرو کښې به ئې
هم د میهجو خطابو له لارې څخه د فعالیت حس پیداکاوه
کپتان پیك او د شاهي اوښانو سپرو هم په جنګ کښې خپله
سپارل سوې وظیفه په ښه صورت انجام کړه او د خپل تعرض په
پنځه میلې کښې ئې - دریلوایې پټریو- دتلګراف مزواو لویو
لویو پلوته سخت نقصانونه ورسول د بیرته راستونیدو په وخت
کښې لارنس سره له نفریو ورسره یو ځای شو او ددښمن د
الوتکو د ویشتلو زیرې ئې پروکړ

میجربارتړ وایي – په لومړي ځل کښې چه له د غو الوتکو څخه یوه الوتکه سخته نقصانجنه شوه نو نورو ملګرو الوتکو ئې زمږ پر موټرانو باندې بیدریغه بمونه واورول دې درنې بمبارۍ لارنس ته دیوې بلې الوتکې د اضافه توب فکر پیدا کړ نوئې یو – احتیاطي پیلوټ سره له څوکسو د (ارزق) لورته ولیږه اما په لار کښې د ترکانو د مشین ګنو ډزو هغو ته دوړاندې تنګ موقع ترمرکزه پورې ورنه کړه نو ځکه ده د مجبوریت له مخې له بلې لارې څخه ځان د مقصد ځای ته ورساوه هلته ئې تر هر څه د مخه موټرانو ته د مجاذ پرلور د حرکت امر ورکړ او پخپله دیوه وران سوي پله د بیرته ورانولو په هیلهِ سره په یوه پټ ځای ننوتې د اپل د میجر شامپای د نفریو په ذریعه سره د مخه الوزول شوې و مګر په دې پلا کښې د پاخه فکر څښتن سر بیره پر الوزولو باندې خورا ډیر مالي او ځاني تاوانونه هم مقابل طرف ته ورواړول

د لارنس د غیاب په زمانه کښې به د دښمن د الوتلو د الوتکو په وخت کښې فوجیان د مځکې په کدهلو او د غرو په غارونوتل اوښان به ئې دورې همیسته سره تیت و پرك کړه مقصد دادې چه غیرله د غومدافعوي تدابیرو څخه ئې بل د ویلو وړکار ونکړ بیغمه به د کرډیو سیور وته ناست وو خپل شرابونه و کبابونه به ئې نوشجانول ددغې میاشتې پردوه ویشتمه نیټه باندې لارنس د یوه قاصد په ملګرې سره د الوتکې په ذریعه له ارزق څخه فلسطین ته ولاړې او هلته ئې تریو لړ کنفرانسو وروسته درې

الوتکی له ځانه سره راوستلی په هوایی ډاګ کښی چه ئې د خوړو په وخت کښی حاضرینو ته د جنرل (الن بای) د اقداماتو راپور او د فیصل د هدایاتو لیك اروا وه ناڅاپه دوی نابلدی الوتکی ختیځی خواته ولیدل شوې ده به لاخلکو ته د خپریدلو او الوتکو ته د الوتلو امرکاوه چه هغو د بمو په اورولو پیل وکړ خدای و چه دښمان د خطا کیدو له حیثه ئې کوم مالی او ځانی نقصان ونه رساوه او د بریطانیی ګړندیو الوتکو تیښتی ته اړایستلی په هغه لیك کښی چه د مخه ئې یادونه وشوه فیصل ددې ځای د منصبدارانو له فعالیت او عربو له زیارکښی څخه ډیر تشکرکړی او د جنرل (الن بای) وړاندی تګ ئې د فرات په هغه خوا کښی ستایلی و

مطلب دادئ چه وروسته تردې واقعی نو په هر ځای کښی د نوموړی لیك او نوموړی راپور په متعلق سره له لارنس څخه مسلسلی پوښتنی شروع شوې یوه ورته وویل : " پسله دې څخه به ستاسی دیرغل هدف کوم ځای وی ؟ "

ده جواب ورکړ : " که می د مشق ونیوئ ګویا د ټول منځنی شرق بام ته وختلم " بل پوښتنه ځنی وکړه : " جنرل (الن بای) بهٔ ستاسی سره نوری څه مرستی وکړی ؟ "

ده ورته وویل : " د خوړو او پټرولو رسول به د الوتکی په ذریعه سره کوی " د مازدیګر په مهال باندی وروسته تر د غو مناقشو او سیاسی تبصرو په داسی حال کښی چه دوی به سره ولاړیدل درې الوتکی ډیری لوړی ولیدل شوې چه یوه ئې معلومیدله او د

هغو نورو دوونې تش غرومبی اوریدل کیدئ - داد انګریزانو هنډلی پیج (Handly page) ډولـه الوتکو وې چه د ډیری لوړی څخه ئې خپلی نخښی بمبار ډولای شوای جاهلو عربو به یوه و بل ته سره ویل هغه دی د شیطان د خاچنو پلرونه راغلل

د دسمبر پر ۲۸ نیټه باندی یوه فعال جاسوس لارنس ته د ترکانو د عمومی پله د مرمت کولو خبر راوړ ده هم سم لـه دې خبره سره ژر خپـل تکړه ځلمی پرور وبهول چه په نتیجه کنبی د مقابلی خوانبه ډیر نفری سره ژوبل او د ذکر سوی پله تیران ئې پای پاکه وروسول وایی په دغه شپه زموږ هنډلی پیج ډونو الوتکـو پـر "مفرخ" باندی هم بنه درنه بمباری وکړه تاسی ته دی معلومه وی چه په ترکانو سره له عصری وسلو دا ډول ماته کنبیوتلې وه چه د دمشق او (دیری) تر نیژدو حدو پوری ئې د وړو عربو مخ نیوی نسوای کولای بل د جنوبی سیمو فوجیانو د "تایب" او "مفرخ" د منځنی حصی پر کیمپـو بـاندی هسـی ګولـی واوزولـی چـه لـه اوسیدونکو څخه ئې د پټیدو ځایونـه ورك شـوه د "غزالـی" او (غذرا) خلګو خولـه یوه مخه څخـه وسـلامی کیـدو تـه ځانونـه جوړول غیر لـه دې څخه د تلګراف د مزو په شلیدلو او مـهمو ستیشنو په خرابیدو سره د نورو محاذو ترکان هم ډیر وار خطا شوی وو چه هیڅ د مقاومت طاقت نه و پکبنی پاته

د ستمبر د میاشتی پر ۲۹ نیټه باندی چه لارنس داوبـو د لړتوب په نسبت سره لښکر شیخ سعد تـه کوچاوه په لار کښی لـه هری خوا څخه بنه شدید یرغلونـه پروشوه مګر ده پخپل پاخـه تدبیر

سره داسي تر شا ووهل چه هیڅا ئې تصور نشوای کولای دلته نو له یوې خوا څخه د ګرمۍ او له بلې خوا څخه د تندې او لوږې له اثره د بعضو عربو په تندیو کښې د ناامیندۍ آثار څرګند شول مګر په ښکاره ئې د لارنس له مخه د هغو اظهار نه کاوه په دې وخت کښې خدای و چه د الوتکې په ذریعه سره جنرال "نیرومو" دیژن د نیژدې کیدو خبر راورسیدئ او د ټولو په زړو روحونه ننوتل - بل په دې وخت کښې لارنس د ترکانو د فوج د نیژدیکت په اثر سره ټوله مشران سلا او مشورې ته راوبلل وروسته تر یو لږ ویناو ئې په بعضو پروپاګنډې خبرو سره دوی غولول او ډائې هم ورته واضحه کړه چه موږ ته د ناکامۍ تر څوړند مغزې مرګ په زرها واره ښه دی تکلیفونه تل د میړو مخې ته راځي نالش او شکوه خود سپیو او بې ثباتو خلکو کار دی تاسې چه زړور عرب یاست او کارنامې مو په تاریخ کښې په زرین لیك سره لیکل شوې دی نو آیا داسې ژر بې حوصلې کیدل درسره مناسب دی؟ دې مهیجو ویناو له یوې خوا څخه او د زړه سختو ترکانو بیرحمانه سلوك له ماشومانو او ښځو سره له بلې څخه د دوی احساسات ښه ترا په ښور راوستل په داسې حال کښې چه له هغو ظالمانو څخه به ئې د خپلو د غو مظلومانو دکسات اخیستلو کوم بندوبست تا ړه ناڅاپه " شیخ طلال " پر آس باندې سپور راغی او د خپلو کلیوالو په تباهۍ سره ئې د دوی زړونه ښه ورزخمی کړه په عین حال کښې ئې د لغاز په صورت سره دا هم وویل (زموږ ماشومان دی په نیزو پیل کیږي او سیاه سرې

مودي د غم کور بل وهي تاسي خپلې چرچې او د استراحت خوبونه کوي) بيرته په ډير غضب سره بيله دې چه نور سوالو جواب دي وکړي د قوم خواته ستون شو

دې ناوړه وضعيت لارنس ته زښت ډير قهر وروستي او د انتقام اخيستو او ريې تر عربو لاريات په زړه کې بل شو - پسله سلا او مشورې څخه ئې خپل فوجيان دستي پردرو ډلو باندي وويشل او هرې ډلي ته ئې امر ورکړ چه دې پلا جنګ کښي به په بندمند سره اکتفانه کوي د سپين ږيروالي . وړوالي . او سياه سرتوب پاس به هيڅ نه ساتي فقط هر يو چه ئې په لاس درتـه ددغو بيوزلو ماشومانو او ښځو په څير سره ئې په بدرنګ کوي سم له دې امره سره کين کښنو عربو له دروخواو څخه پردښمن باندي داسي يرغل ورور چه ددې انقلاب له مښلو څخ، ئې بياتر اوسه پوري ساري نه درلودئ وايي د ترکانو په وينو سره ئې د هغه ځاى ټولي ډبرى سرې کړې او دبنديانو په قتل عام سره ئې د هر يوه اينه يخه شوه په دې وخت کښي نو په دوى کښي د اضافه مقاومت توان نه و پاته شوئ مګر د جنرل (ګرى ګورى) فوجيانو ئي ښه ملاوتړ له او د (درې) په منځني سيمه کښي ئي ددښمن د ټول فوج مخ ځني وګرزاوه په د غه يرغل کښي لارنس له يوې خوا او مسلمان له بلى خوا څخه ښه فعاليت کاوه پر دښمنانو باندي مځکه يوه الغه وه په سمه کښي به يوى ډلى او په غرو کښي به بلى ډلى حملى پرکولې د ستمبر پر ۲۸ نيټه باندي (ديره) پاى پاکه ځني ونيول شوه او "دمشق" راښاتر

تعرض لاندی شو غیر له یوه وړوکی کلی څخه ئي بل دټیکاو ځای نه درلودئ

اوس نو زمونږ په سوق الجیشی پروګرام کښی غیرله د مشق څخه بل ځای نه و پاته او بل و هریوه ته دا متیقنه وه چه دنوموړی ښار نیول د ترکانو دځپ ځپانده وضعیت او استرلیائی او انګلیسی فوجو د تودې مسابقی له حیثه په سل کښی سل امکان لری

لارنس وایی په خورا سرعت سره و دمشق ته نیژدی شولو هلته مووليدل په فضا د ترکانو د ګدامو د سوځلو په اثر سره تک تور دودنیولې وه له بعضو ځایو څخه لاد اور لمبی پورته کیدلې په ښار کښی یو تورشخول و د شاوخوا وګړو دآزادیدلو په نسبت سره خوښی کولې او دمشرانو شکریه به ئې کله په دعا او کله په چچکو سره ادا کوله

د ستمبر د میاشتی د دیرشمی نیټی په سهار لارنس وروسته ترخونړی جنګ نوموړی ښار ته داخل شو ښاروالو ئې په ډیره ګرمجوشی سره استقبال وکړ ناصر او نوری ترده دمخه ښار ته داخل شوی وو د عربو ملیٔ جنډی پر حکومتی مانی باندی ورپول شوه د ترکانولوی حامی عبدالقادر نومی عرب سره له وروره ځان بیله شرطه تسلیم کړ وروسته د فتحی تر مسلسلو جشنو خلګ په خورا اطمینان سره پخپلو کارو بوخت شوه او خپلو خوا خوږو مشرانو ته ئې د زړه له اخلاصه دعاګانی وکړې د مجرمینو محاکمه علنی شروع شوه د اکتوبر د میاشتی پر

درویشتمه نیټه باندی جنرل (الن بای) د مشق ته سره له بشپړو اختیاراتو راولیږل شو هغه پخپل لاس سره د شام د زمری صلاح الدین (ایوبی) پر قبر قومی جنډه ورپوله او دهغه پاك روح ته ئې دعاوی وکړی

د ۱۹۱۸ عیسوی کال د اکتوبر پر (۳۰) نیټه باندی چه ترکانو د اتحادیانو ټول شرطونه بیله کوم قید و شرطه څخه ومنل نو خکه د نومبر د میاشتی پر (۱۱) نیټه باندی د جنګ د بندیدلو اعلان وشو سم له دې اعلان سره لارنس نه یوازی له خپلو مقبوضه ځایه څخه و کوچیدی بلکه د وظیفی د سر ته رسیدو له حیثه څخه بیخی انګلستان ته ولاړئ اوله هغه ځایه څخه پاریس ته د صلحی کنفرانس ته د بعضو توضیحاتو له پاره وغوښت شو هلته دد کوښښ وکړ چه د عربو او شاه حسین پکښی خیر وی مګر هغو بې انصافانو ښی حاصل خیزه مځکی پخپلو منځو کښی سره وویشلی او د عربستان وچ ریګ ئی و دوی ته ددې هومرو ستونزو او زحمتو په بدله کښی ورکړ که بیا هم لارنس دو نستین چرچل په ذریعه سره کوښښ نه وای کړی فیصل ته د عراق د تش نامه پاچهی هم نه رسیدله وایی په دې کانفرنس کښی فیصل په شاهانه شان و شوکت سره یو پرجوشه تقریر هم وکړ چه د بعضو انګریزانو د اګومان شو چه د قرآن د کوم سورت تلاوت کوی د لارنس چه ددې مهم خدمت په زمانه کښی له علم سره علاقه شلیدلې او بعضی نیمګرتیاوی ئې درلودې نو له دې سببه څخه دوهمه پلا اکسفورډ کالج ته داخل شو ضمناً ئې د

عربو د بغاوت د تاریخ په لیکلو سره هم پیل وکړ تاسی ته به معلومه وی چه د انګلستان حق پرسته زمامداران د هر چا د خدمتو ډیر قدر لری او سم له خدمته سره دوچنده معاوضه ورکوی نو ځکه ئې ددی خدمتګار د لوړو خدمتو نقدی جایزه هم هیره نه کړه او زموږ د ګران تولواك په مبارك لاس سره وروسته تر زیاتو قدردانیو ورتسلیم شوه لارنس ئې په شکر یه کښی وویل زه خپل خدمتونه د وطن پر حقیقی مور باندی نه خرڅومه او تر هر رنګه لوړی جایزی ستاسی رضائیت ماته لویه جایزه ده

وایی د لارنس قدردانی په امریکا کښی هم ډیره کیدله او لیکونکو به ئې پر خدمتو باندی بیلي . بیلي تبصرئ کولې همدغه سبب و چه د (وس ګارډن) په سینما کښی د عربی انقلاب په فلم کښی د لارنس خدمتونه په ډیر جذاب صورت سره وښودل شوه د انګلستان دې لوړ خدمتګار به د فراغت په وخت کښی تل سیاسی کتابونه مطالعه کول او کله به ئی له مشهور ناول لیکونکی (ټامس هارډی) سره علمی مباحیثی کولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ برخه

(لنډيز)

لارنس په شاهي پوځ کې برتي شو

لارنس په ۱۹۲۲ عیسوی کال کښې په شاهي هوايي فوج کښې
برتي شو د ۱۹۲۵ کال د اګست په میاشت کښې ئې د خدمت
موضع ورتبدیله کړه او نوم ئې له لارنس څخه په " شاه " سره و او
بنتي په سرحد کښې د " سید کرم " الفاظ هم پورې ملحق شوه د
۱۹۲۶ کال د دسمبر په میاشت کښې وروسته تریولړ نورو
خدمتو هندوستان ته ولیږل شو په کراچي کښې د هومر د
ډرامې د ترجمې په نسبت سره چه د بعضو امریکا یې منابعو له
طرفه څخه فرمایش ورکړه شوی و ټال شو بیائې د خیبر میرام
شاه نومې ځای ته سفر وکړ او هلته ئې د سرحد د ښې هوا په
نسبت سره استوګنه غوره کړه دا هغه ځای و چه زړورو
اوسیدونکو یې خپل زړورتوب او میړانه په سکندر غوندې
مقتدر ټولواک لاومنله او دوړاندې تګ اجازه په ټوله هند کښې
خپره شوه او خلکو پسله دې څخه د هوايي فوج دیوه معمولي
سپاهي په سترګو نه ورته کتل بل په دې تشه افواه سره له یوې
خوا څخه د افغانستان حکومت ته سخت تشویش پیداشو او له
بلې خوا څخه د سرحد ډنډورچپانو لیکونکو غلطو پروپاګنډو
ته ملاوتړله په اخبارو او یا مجلو کښې به ئې د قلم په تیره څوکه
سره سخت . سخت وارونه پرکول د کابل په دربار کښې زمونږ
سفیر د هغه حکومت له دغوپوښتنو څخه چه ستاسې په فوج

کښې داسې زبردسته سړې ولې د معمولي سپاهي په حيث سره کار کوی یا د بریطانیې دولت آیا دا جاسوس و سرحد ته ددې له پاره رالیږلی دی چه زموږ پښتنو په منځ کښې دبدبینې درزواچوي او بیا مود استعمار په منګلو کښې ګیر کړی سخت تنګ شونو ځکه ئې لندن ته د خواشینی څو متواتر لیکونه واستول او تینګ خواهش ئې وکړ چه یادی ددې افواهو او توهماتو تردید په معقولو د لایلو سره وشی او یادی فوراً لارنس د سرحد له خدمته څخه ایسته کړه شي

د انګلیستان صلح دوسته حکومت له افغانستان سره د ښو روابطو د ټینګولو په ملحوظ لارنس په ۱۹۲۹ عیسوی سنه کښې دیوې میاشتې له پاره مرکز ته وغوښتی او هلته ځینو اخبارو دده په پاره کښې د دنیا بعضو منابعو د اشتباهاتو رفع په ملحوظ سره له دارالعوام څخه لاندنی پوښتنې وکړې

۱ - د فوج د برتی کولو په ځین کښې ولې "شاه" د کرنیل لارنس په نامه سره موسوم و ؟

۲ - آیا دغه افواه حقیقت لری چه انګلستان ته نقلي لارنس راغوښت شوئ دئ او اصلي لارنس په هندوستان کښې دی؟

۳ - افغانستان دده په باب کوم - کوم شکایتونه لری ؟

۴ - له تختوتاجه څخه د امان الله خان د ایسته کولو په دسیسه کښې کرنیل لارنس لاس درلودئ که یه ؟

۵ - هندوستان ته دی د کوم خدمت له پاره رسما ولیږل شو او که پخپله د سیاحت په توګه سره ولاړی ؟

سر بیره پردې تولو وجوهاتو باندی دی دا تاسی ته معلومه وی چه د لارنس ژوند د یوی معمی شکل پیدا کړی و چه ځرك ئی چا په صحیح صورت سره نه شوای ایستلای دنیږدې ختیځ او لیری ختیځ وګړو (هوا بازشاه) لارنس نه باله او ویله به ئې هغه په انګلستان کښی دئ چنیان بیا پردې عقیده و چه " لارنس " په پټ صورت سره په هانګ کانګ کښی اجراآت کوی مګر انګریزانو به بیا ویل چه هغه په مونټ متین کښی مقیم دی ځینو اخبارو لیکلی دی چه دی په یوه وخت کښی په درو ځایو کښی ولیدل شو لیری ختیځ به ویل په چین کښی دی او روسانو به ویل په روسی ترکستان کښی جاسوسی کوی غواړی چه د مرکزی سویټ د حکومت او د ترکستان د جمهوریت په منځ کښی د فشار اوربل کړی هالیندیانو به دیوې غلطی افواه په استفاده سره ویل چه لارنس ددې کال په سر کښی د الوتکی د لویدلو په حادثه کښی مړ شو او دا چتی اوازه د ۱۹۳۰ کال د نومبر تر میاشتی پوری یقینی وه مګر د روس حکومت د بعضو منصبدارانو په محاکمه کښی دا واضحه شوه چه نوموړی په هوایی فوج کښی د جاسوسانو مشر دی په لندن کښی د ۱۹۲۷ - او ۱۹۲۸ کال د پټو مجلو د منعقدیدلو لوی محرك و دوی غوښته چه په روسیه کښی د انقلاب پیدا کیدلولازی و پلتی

د برطانيې فضايي وزير د روس ددې الزام په ترديد کښې خپل پارليمنټ ته داسې توضيحات ورکړه د ۱۹۲۶ کال د دسمبر د مياشتې پر اومه نيټه باندې لارنس هندوستان ته وليږل شو او د ۱۹۲۷ کال د جنورۍ پر دوهمه نيټه باندې هلته ورسيدئ د ۱۹۲۹ کال د جنورۍ تر دولسمې نيټې پورې هلته تال شو بيا د ۱۹۲۹ کال د فرورۍ پر دوهمه باندې بيرته انګلستان ته راوغوښت شو د هند دملازمت په زمانه کښې کوم رخصت نه دئ ورکول شوئ نو د بعضو ملکو بې مغزه وګړي په څه اسناد چتې تهمتونه پروايي اوپه يوه و بل ځاى کښې ئې ګني
وايي په ۱۹۳۱ کال کښې د ترکيې مذهبي انقلاب دده تحريك سره پيښ شو د ۱۹۳۲ کال د جولايي په مياشت کښې جرمنيانو دى د خپلو کورنيو فسادو محرك باله او په ښکاره ئې پر بريطانيې باندې دا الزام ولګاوه چه د کرنيل لارنس په واسطه سره تاسي له (تبته) سره يوه پټه معاهده کړې ده د ۱۹۳۳ کال د مارچ په مياشت کښې له وظيفې څخه سبکدوشه شو اما په بعضو کارو کښې به د سلا او مشورې له پاره غوښته کيدئ په ۱۹۳۵ کال کښې يې له سياسي کاره څخه پرمخ ګوښه ګيرى مختاره کړه او په علمي تتبعاتو بوخت و
دى پر ۱۳ نيټه باندې د موټر سايکل د ټکر په اثر سره سخت ژوبل شو او پسله درو ورځو څخه ئې په فوجي شفاخانه کښې روح ورکړ د مرګ په ورځ ئې ټولې جنډې نيمې ځوړندې وې او د ښخيدو په مراسمو کښې ئې د ګډون له حيثه ټوله دفترونه بند

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه د انګلستان رسمی او غیر رسمی اخبارو ئې په ډېر تاثر سره د مرګ خبر خپور کړ او پخپلو سرمقالو کښې ئې دده دسترو خدمتو یادونه وکړه په مختلفو محفلو کښې ئې پرویرجنو مرثیو باندې د حسرت او ښکې توی شوې پنځم جارج ئې دورور په عنوان سره د تعزیت لیك صادر کړ او په هغه کښې ئې داډ ورکړ چه ستا د خدمتګار ورور د زحمتو خاطرې زمونږ له زړو څخه نه وزې او تر ابدالابده پورې به ئې نوم د انګلستان په تاریخ کښې ژوندی وی زه دده له بې آلایشو خدمتو څخه ډېر ممنون یم او په نامراده مرګ سره ئې ستا سره یو ځای اوښکې تویوم پوهیږم چه په دې لویه ضایعه سره د انګلستان د هر فرد زړ غمجن شوئ او سترګې ئې اوښلنی شوی دی مرګ یو طبیعی شی دی او د هر چا پر کور میلمه کیږی هغه مرګ د ویاړ مرګ دی چه د اجتماعی نظام د سعادت د تامین په لار کښې وشی

"پای"

PROPERTY OF ACKU
11691

PROPERTY OF ARIC
Established 1989

(c) ketabton.com: The Digital Library

ARIC
B
1.249
EDW
11691

LAWRENCE
OR
PIR KARAM SHAH OF AFGHANISTAN.

IN VIEW OF AN ENGLISHMAN

PASHTO TRANSLATOR:
NAJEEB "KANDAHARAY"

PUBLISHED BY
Sapi's Center For Pashto Research
(S.C.P.R.D)

ADDRESS: FLATE NO: 314, 3RD FLOOR. GUL-HAJI PLAZA UNIVERSITY ROAD, PESHAWAR - PAKISTAN
Ph& fax: 091 – 5704506
Email: S.C.P.R.D psh.paknet.com. pk

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library